

Gemeente Rijssen-Holten

Landschapsonwikkelingsplan
Deel 2; Landschapvisie

ВЯО
Ruimte | om in te leven

Gemeente Rijssen-Holten

Landschapsontwikkelingsplan
Deel 2; Landschapsvisie

DOCUMENTATIEPAGINA

Opdrachtgever(s): Gemeente Rijssen-Holten

Titel rapport: Landschapsontwikkelingsplan
Deel 2: Landschapsvisie

Rapporttype: Eindrapport

Rapportnummer: 210X00043.029404_3

Datum: December 2007

Projectteam
gemeente Rijssen-Holten:

[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]

Klankbordgroep:

[REDACTED] (Oversticht), [REDACTED] (Landschap Overijssel), [REDACTED] (Provincie Overijssel), [REDACTED] (Waterschap Regge en Dinkel), [REDACTED] (Waterschap Rijn en IJssel), [REDACTED] Hees (Waterschap Groot Salland), [REDACTED] (Dienst Landelijk Gebied Overijssel), [REDACTED] (IVN Rijssen-Enter), [REDACTED] (Platform Recreatie en Toerisme), [REDACTED] (Wildbeheereenheid Holten), dhr. ter Horst (Overijssels Particulier Grondbezit), [REDACTED] (Milieuraad), [REDACTED] (Land- en Tuinbouw Organisatie LTO-Noord).

Projectteam BRO:

[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]

Trefwoorden:

Rijssen-Holten, Landschapsontwikkelingsplan, Landschapsvisie.

Beknpte inhoud:

Beschrijving van de landschapsvisie van de gemeente Rijssen-Holten op het niveau van de regio, de gemeente en 11 deelgebieden. Vooraangaand zijn modellen geformuleerd als verkenning van de mogelijke denkrichting van de visie.

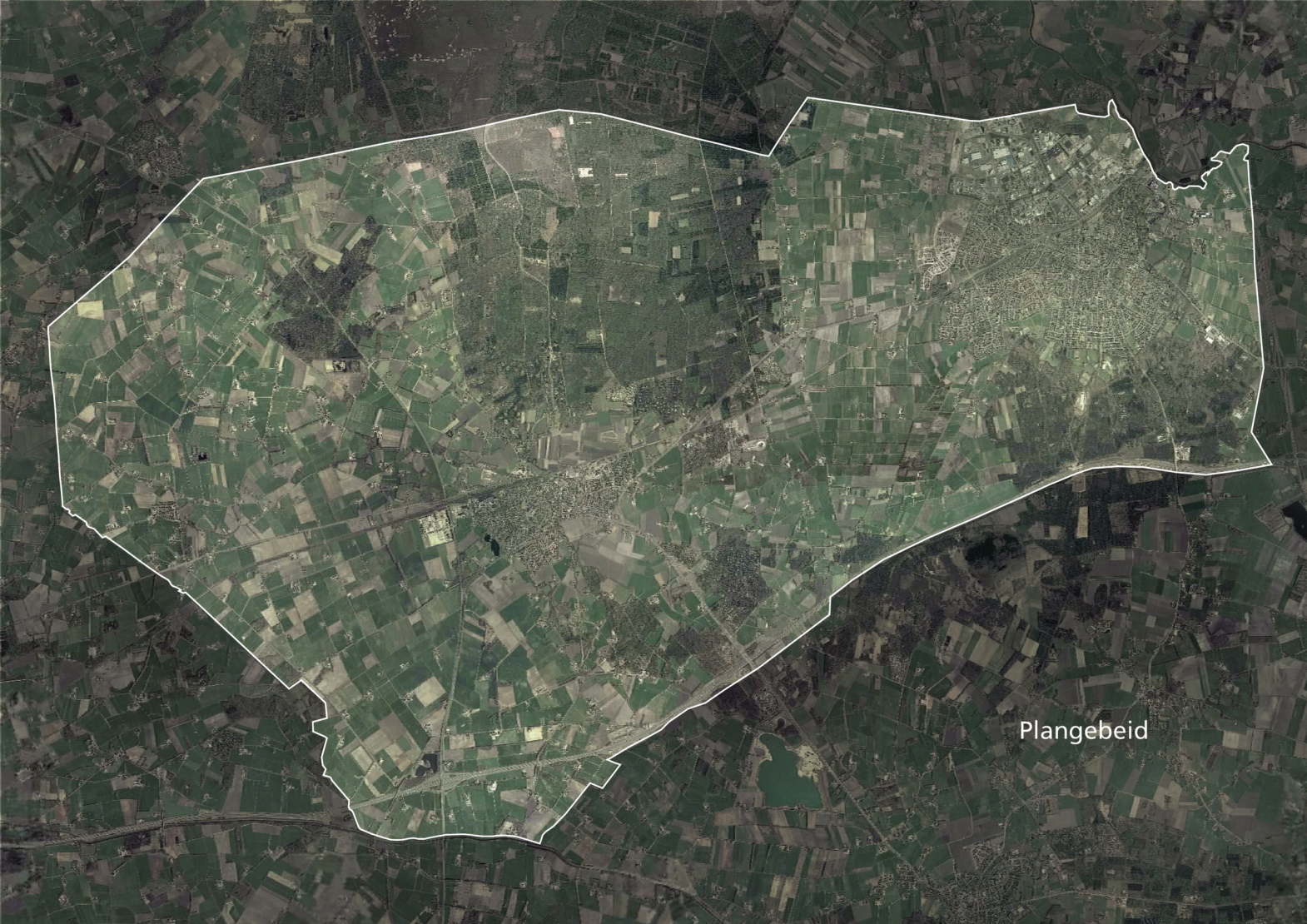
BRO [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
BRO [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

INHOUDSOPGAVE

1.	inleiding	1	4.	Visie op deelgebieden	23
1.1	Aanleiding	1	4.1	Deelgebied 1; Espelo, Dijkermaten en Dijkerhoek	24
1.2	Te nemen besluit	2	4.1.1	Analyse	24
1.3	Beleidskader	3	4.1.2	Ontwikkelingen	24
1.4	Toelichting op de inhoud van het LOP	7	4.1.3	Opgaven voor het landschap	24
			4.1.4	Visie	26
2.	zoeken naar evenwicht	8	4.2	Deelgebied 2; [REDACTED]	30
2.1	Inleiding	8	4.2.1	Analyse	30
2.2	Programmatisch evenwicht	8	4.2.2	Ontwikkelingen	30
2.3	Modellenstudie	10	4.2.3	Opgaven voor het landschap	30
2.3.1	Model 'Natuurlijk landschap'	10	4.2.4	Visie	32
2.3.2	Model 'Faciliterend landschap'	12	4.3	Deelgebied 3; Holterbroek, Fliermaten en Lokerbroek	34
2.4	Synthese van de modellen, de hoofdkeuzes	15	4.3.1	Analyse	34
2.4.1	Hoofdkeuzes voor de stuwwallen	15	4.3.2	Ontwikkelingen	34
2.4.2	Hoofdkeuzes voor de flanken	16	4.3.3	Opgaven voor het landschap	34
2.4.3	Hoofdkeuzes voor de vlaktes	16	4.3.4	Visie	36
2.4.4	Conclusie	19	4.4	Deelgebied 4; de Schipbeek	38
			4.4.1	Analyse	38
3.	Visie op de gemeente	20	4.4.2	Ontwikkelingen	38
3.1	Hoofdlijn van het landschap, het regionale niveau	20	4.4.3	Opgaven voor het landschap	38
3.1.1	Analyse	20	4.4.4	Visie	40
3.1.2	Ontwikkelingen	20	4.5	Deelgebied 5; de [REDACTED]	44
3.1.3	De opgave voor het landschap	20	4.5.1	Analyse	44
3.1.4	Visie op het regionale landschap	20	4.5.2	Ontwikkelingen	44
			4.5.3	Opgaven voor het landschap	44
			4.5.4	Visie	46

4.6	Deelgebied 6; Holter- en Lokerenk en Look	48	4.11	Deelgebied 11; de Regge	74
	4.6.1 Analyse	48		4.11.1 Analyse	74
	4.6.2 Ontwikkelingen	48		4.11.2 Ontwikkelingen	74
	4.6.3 Opgaven voor het landschap	48		4.11.3 Opgaven voor het landschap	74
	4.6.4 Visie	50		4.11.4 Visie	76
4.7	Deelgebied 7; Beuseberg, Zuurberg en Borkeld	54			
	4.7.1 Analyse	54		BIJLAGE: REACTIENOTA LANDSCHAPSONTWIKKELINGSPLAN	78
	4.7.2 Ontwikkelingen	54			
	4.7.3 Opgaven voor het landschap	54		LITERATUURLIJST	84
	4.7.4 Visie	56			
4.8	Deelgebied 8; [REDACTED]	58			
	4.8.1 Analyse	58			
	4.8.2 Ontwikkelingen	58			
	4.8.3 Opgaven voor het landschap	58			
	4.8.4 Visie	60			
4.9	Deelgebied 9; Omgeving de Leiding en Overtoom	64			
	4.9.1 Analyse	64			
	4.9.2 Ontwikkelingen	64			
	4.9.3 Opgaven voor het landschap	64			
	4.9.4 Visie	66			
4.10	Deelgebied 10; de [REDACTED]	68			
	4.10.1 Analyse	68			
	4.10.2 Ontwikkelingen	68			
	4.10.3 Opgaven voor het landschap	68			
	4.10.4 Visie	70			

Plangebeid

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In 2001 zijn de gemeenten Rijssen en Holten samengegaan. Daarmee zijn twee landschappelijk fraaie en afwisselende buitengebieden in één bestuurlijke eenheid samengevoegd. Dit buitengebied verandert voortdurend. Allerlei initiatieven worden ons ter beoordeling voorgelegd en vragen om een visie op het buitengebied. Die visie is verwoord in dit landschapsonwikkelingsplan Rijssen-Holten 2007.

De ruimtelijke en functionele dynamiek van het platteland is groter dan ooit. De reconstructiezonering legt enerzijds beperkingen op aan de landbouw en anderzijds biedt de zonering nieuwe kansen. De landbouwsector is volop in ontwikkeling. Er is een nieuwe schaalvergrotingsslag in sommige landbouwsectoren aan de gang en de intensivering in landbouwontwikkelingsgebieden (LOG) gaat onverminderd door. Daarnaast neemt het aantal agrarische bedrijven in hoog tempo af. Een groot aantal boeren stopt met de agrarische activiteiten, waardoor agrarische bedrijfsgebouwen leeg komen te staan of benut worden voor andere activiteiten / functies.

Naast dit alles legt vooral de stedelijke economie een steeds grotere claim op het landelijk gebied. Enerzijds doordat steeds meer stedelingen op het platteland gaan wonen en daardoor steeds meer oppervlakte gebruiken, anderzijds doordat inwoners ook steeds diverse en uitgebreidere collectieve wensen voor wonen, werken en recreatie hebben. Al die drukte gaat gepaard met een toenemende behoefte om ruimte voor natuur en water vast te leggen, als tegenhanger van het intensieve gebruik.

In deze smeltkroes van wensen en belangen is de reconstructie van de zandgebieden, waaronder Rijssen-Holten, een belangrijke stap. De reconstructie is een tussentijdse 'stolling' van allerlei beleidswensen, waarin is vastgelegd welke functionele mix op welke plek wenselijk en passend is. Deze vooral programmatische basis van het reconstructieplan moet nog naar concrete uitvoering worden vertaald.

De gemeente heeft vooraf duidelijk geformuleerd welk doel zij heeft met het landschapsonwikkelingsplan (LOP). Een LOP is nodig om een duidelijke visie te ontwikkelen op het veranderende landschap en de landschappelijke kwaliteiten van het buitengebied beter te kunnen verankeren en waar mogelijk te versterken. Bovendien moet een LOP enerzijds bruikbaar zijn als actief ontwikkelingsinstrument om gemeentelijke initiatieven te sturen en anderzijds een toetsingskader voor planontwikkeling door particulieren vormen. Belangrijk daarbij is dat de aard van de toetsing aan het veranderen is. Steeds vaker vraagt de gemeente een landschapsinvestering als tegenprestatie (voor wat hoort wat) voor prive-initiatieven, zoals bij bestemmingsplanherzieningen, het verlenen van vrijstellingen of het toepassen van wijzigingsbevoegdheden.

Met een groot aantal belanghebbenden, georganiseerd in een klankbordgroep, is uitgebreid gediscussieerd over de wenselijkheid en haalbaarheid van bepaalde ontwikkelingen.

Betrokken via de klankbordgroep zijn:

- Het Oversticht;
- Landschap Overijssel;
- Land- en Tuinbouw Organisatie LTO-Noord;
- Overijssels Particulier Grondbezit;
- Dienst Landelijk Gebied;
- IVN Rijssen-Enter;
- Milieuraad;
- Waterschap Rijn en IJssel;
- Waterschap Groot Salland;
- Waterschap Regge en Dinkel;
- Provincie Overijssel;
- WBE Holten en WBE Rijssen;
- Platform Recreatie en Toerisme Rijssen-Holten.

Niet in de klankbordgroep maar wel om advies gevraagd zijn:

- Nationaal Park de Sallandse Heuvelrug;
- Gebiedscoördinator Landbouw (Stimuland).

1.2 Te nemen besluit

Dit landschapsontwikkelingsplan Rijssen-Holten omvat een gemeentedeekkende visie toegespitst op 11 verschillende deelgebieden met elk een eigen karakteristiek en ontwikkelingsrichting. Ten behoeve van de uitvoering van de visie worden soms generieke, maar meestal per deelgebied

specifieke projectvoorstellen gedaan, die elk zullen bijdragen aan het vergroten van de aantrekkelijkheid en identiteit van het landschap. De visie verwoordt een ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie en samen met de projecten ontstaat een ontwikkelingsgericht plan; het landschapsontwikkelingsplan Rijssen-Holten.

Met vaststelling van dit plan besluit onze raad:

- Dat het landschapsontwikkelingsplan meer is dan uitsluitend een visie op het landschap, het heeft ook een duidelijk ontwikkelingsgericht en uitvoeringsgericht karakter.
- Dat landschappelijke sturing plaats zal vinden op grootschalige nieuwe projecten in het plangebied.
- Dat de gemeente het voortouw zal nemen bij een aantal landschapsprojecten, zoals in het uitvoeringsplan beschreven.
- Dat de aanvaardbaarheid van burgerinitiatieven mede getoetst zal worden aan de visie. Het woord mede staat hier omdat er behalve landschappelijke ook andere argumenten kunnen zijn om iets wel of niet aanvaardbaar te vinden.
- Dat een landschappelijke tegenprestatie van burgers gevraagd kan worden als zij met toetsbare initiatieven komen. Toetsbare initiatieven zijn initiatieven die 'toestemmingsplanologisch' (bestemmingsplan bijvoorbeld) niet zomaar kunnen.
- Dat beheer- en onderhoudsverkzaamheden die de gemeente zelf uitvoert conform de visie worden uitgevoerd.

Na vaststelling zullen nadere uitwerkingen starten of kunnen de benodigde subsidies en financiering worden aangevraagd, zodat bij toekenning uitgewerkte projectvoorstellen in uitvoering kunnen worden genomen.

1.3 Beleidskader

In dit landschapsonwikkelingsplan kiest de gemeente voor de reconstructiezonering en streekplanzonering als basis. Dit zijn in onze ogen de meest actuele en breedst gedragen beleidsonderleggers die beschikbaar zijn. De streekplanzonering bestaat uit vier zones. De reconstructiezonering bestaat uit drie legenda-eenheden. Samen bieden deze zones een integrale afweging en geven de hoofdrichtingen van het beleid voor de landbouw in samenhang met andere functies aan. In de toelichting op het streekplan en het reconstructieplan worden deze zoneringen gebiedsgericht ingekleurd. Wij hebben deze inkleuringen uitgewerkt, mede aan de hand van andere actuele beleidsdoelen en wensen. In de aanloop naar de visie beschrijven we daarom ook een aantal aanvullende doelen per deelgebied.

De keuze voor dit beleidskader houdt in dat we in dit landschapsonwikkelingsplan geen volledig nieuwe afwegingen maken. De keuzes die zijn gemaakt in het streekplan en reconstructieplan zijn leidend en worden gevolgd. U vindt daarom bijvoorbeeld geen 'rood voor groen' projecten die verder gaan dan de vaste provinciale beleidskaders voor rood en groen. Maar daar waar het streekplan en reconstructieplan ruimte laten voor gebiedsgerichte invulling wordt die ruimte uiteraard aangegrepen. Daar probeert dit LOP een zo goed mogelijke, integrale vertaling te maken naar lokale wensen.

Uitbreidingslocaties, zoals de locatie Opbroek bij Rijssen en Vletgaarsmaten bij Holten, zijn buiten het plangebied gehouden, de locaties voor die uitbreidingen staan in het kader van dit plan niet ter discussie.

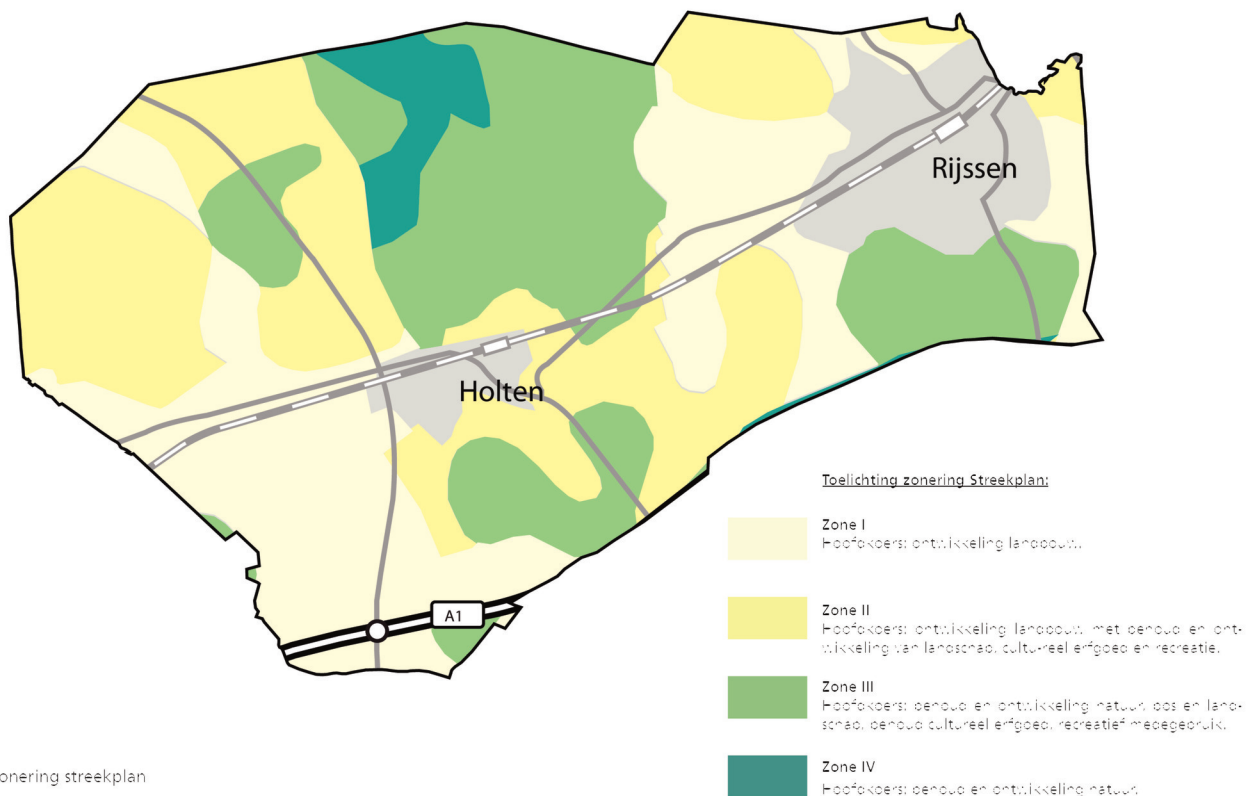
Een apart vraagstuk is de grote hoeveelheid sectorbeleid (op rijks- en pro-

vinciaal niveau) die van toepassing is op het landelijk gebied. Wij gaan er vanuit dat het overgrote deel van dit beleid verwerkt is in het provinciaal beleid en de keuzes voor de zoneringen in de reconstructie. Maar beleidsvorming staat niet stil. Verschillende sectornota's zijn verschenen na het streekplan en reconstructieplan. Dergelijk sectorbeleid komt wat ons betreft in aanmerking voor de inkleuring van de zoneringen en daar geven we apart aandacht aan binnen de deelgebieden.

Wanneer we naar de streekplan- en reconstructiezonering op zich kijken zien we het volgende beeld in hoofdlijnen: De gemeente kent grotendeels natuurgebieden en verweavingsvormen van landbouw met landschap, natuur, water, cultuurhistorie, wonen en recreatie. De Holter- en Rijsserberg zijn sturende elementen daarin: op de stuwwallen zelf is landbouw nagenoeg niet aanwezig. In de gebieden aan weerszijden van de stuwwallen (de flanken) is landbouw weliswaar de belangrijkste bodemgebruiker maar de opgetelde waarden van water, landschap, natuur en cultuurhistorie zijn zo hoog dat die landbouw alleen onder randvoorwaarden kan blijven functioneren. In de vlakkere gebieden aan de west- en oostzijde van de gemeente is meer ruimte voor de landbouw. Landbouwontwikkelingsgebied komt voor in het zuidwestelijk deel van de gemeente. In dat gebied is een verdere ontwikkeling van intensieve veehouderij toegestaan.

Wij stellen voor dat u de gecombineerde kaart van de streekplan- en reconstructiezonering die op de volgende pagina is afgebeeld en is aangevuld met toelichtende teksten zorgvuldig bekijkt, omdat daarmee een helder programmatisch uitgangspunt voor dit LOP zichtbaar wordt.

Wij hebben de modellenfase (zie hoofdstuk 2) in dit LOP gebruikt om de ruimte die in de inkleuring van de streekplan- en reconstructiezonering zit te onderzoeken. We komen met twee extreme inkleuringsmodellen om de denkbare bandbreedte te onderzoeken. Vanuit die bandbreedte, de landschapsanalyse en het sectorbeleid, formuleren we vervolgens de meest gewenste inkleuring van de deelgebieden en daarmee van de zoneringen. Zo ontstaat een programmatische basis die, naar ons idee, gedragen kan worden door alle partijen. En daarmee kan ook de beleidspositie van het LOP goed worden aangegeven.

Dit LOP is zowel een beleidsplan als een uitvoeringsplan. Het beleidsdeel van het plan is de inkleuring van het streek- en reconstructieplan; de visie. En het resultaat daarvan is een 'programma' voor het landelijk gebied van de gemeente. Het grootste deel van dit LOP is vervolgens een vertaling naar een ruimtelijk beeld van die programmatische basis. Hoe ziet het toekomstige landschap van de gemeente eruit en hoe realiseren we dat is een belangrijk onderwerp van dit LOP.

Bijzonder kenmerk van het LOP als uitvoeringsplan is dat enerzijds de gemeente initiatiefnemer zal zijn voor een deel van de uitvoering, maar voor een substantieel deel ligt de uitvoering van het plan bij derden. In dat laatste geval vervult de gemeente de rol van stimulator / aanjager. Dit geeft het plan toch een beleidskarakter (het gaat om regelingen rond initiatieven) maar het is goed om te beseffen dat die regelingen op concrete uitvoeringsafspraken gericht zijn.

De uitvoering door derden kan natuurlijk niet dwingend worden opgelegd. En zo komen we bij de in de inleiding genoemde 'voor wat hoort wat' houding. We willen dit plan gebruiken door enerzijds de burger meer ruimte voor initiatieven te geven en tegelijkertijd aan landschapsontwikkeling te doen. Dus als de burger iets wil in het buitengebied, en het gaat niet tegen de gewenste hoofdrichting en planologische afweging in, dan wordt daar door ons een **ja, mits** houding in gekozen. Ja: we willen meedenken, mits: u ook aan landschapsontwikkeling doet.

Het plan is, in z'n vorm, ook toegesneden op dit toepassingsdoel. In het algemeen hebben we vrij grote gebieden nauwkeurig begrensd. Daardoor is ieder initiatief te lokaliseren en te verbinden met een landschapsontwikkelingsvoorstel. Binnen die gebieden hebben we vervolgens concrete uitvoeringsvoorstellen opgenomen (bijvoorbeeld het aanleggen van houtwallen of lanen) maar de plaatsbepaling en inhoudelijke uitwerking zoveel mogelijk indicatief gehouden. We weten immers op dit moment niet wie, waar met een initiatief zal komen.

De samenhang van een landschapsontwikkelingsplan met andere beleidsplannen is groot. Het raakt immers aan vele sectorale- en gebiedsplannen. Er zal dan ook een vertaling moeten plaatsvinden naar plannen, waaronder het bestemmingsplan, vooral in het vergunningstelsel. Maar ook zal het LOP een vertaling moeten krijgen in bijvoorbeeld de uitwerking van de landinrichting Rijssen, de recreatienota, de invulling van het landbouwontwikkelingsgebied en uitbreidingsplannen voor de kernen.

1.4 Toelichting op de inhoud van het LOP

Dit LOP bestaat uit vier onderzoeksdelen, die zijn ondergebracht in drie deelrapportages. De vier onderzoeksdelen zijn;

- een analyse van landschap en beleid;
- een inventarisatie van de landschapselementen;
- de landschapsontwikkelingsvisie;
- een uitvoeringsplan.

De analyse, beleid en een impressie van de inventarisatie is opgenomen in deel 1 van dit LOP; de gebiedsbeschrijving. De gebiedsbeschrijving hebben we gericht op de hoofdlijnen die nodig zijn om de keuzes voor de visie te onderbouwen. We streven niet naar volledigheid in technische zin (is alles benoemd) maar wel naar volledigheid in onderbouwende zin (is alle informatie die relevant is voor de keuzes in de visie benoemd). Hierbij is wettelijk dat de basis voor dit LOP bepaald wordt door het gekozen beleidskader: de streekplan- en reconstructiezonering. Die basis, aangevuld met ander relevant beleid, stuurt de beschrijving en analyse naar een concreet en naar uitvoering zoekend niveau.

Het onderdeel van de inventarisatie van de landschapselementen in de vorm van een zeer uitgebreide database is om praktische redenen niet opgenomen in dit plan. Wel zijn enkele kaartbeelden van de inventarisatie en de samenhang van landschapselementen opgenomen in de gebiedsbeschrijving. De inventarisatie is meegenomen in de uitwerking van de landschapsvisie en het uitvoeringsplan.

Het tweede deel van dit LOP is de voorliggende landschapsvisie. Deze landschapsvisie slaat de brug tussen de gebiedsbeschrijving en de uitvoering. In hoofdstuk 2 onderzoeken we in eerste instantie de inkleuringsbandbreedte aan de hand van een tweetal modellen. Met behulp van de afweging tussen modellen, de streekplan- en reconstructiezonering en de gebiedsbeschrijving komen we tot een aantal hoofdkeuzes.

In hoofdstuk 3 worden de hoofdkeuzes aangevuld met een visie op de gemeente in relatie tot de regio. Hoofdstuk 4 werkt de keuzes en visie op hoofdlijnen vervolgens uit naar een visie per deelgebied.

Voor zowel de gemeente als de deelgebieden bestaat de opmaat naar de visie uit drie stappen; een analyse van de gebiedsbeschrijving, benoemen van ontwikkelingen en het bepalen van de opgaven. Deze drie stappen geven een bondig overzicht van de informatie die is gebruikt om vervolgens een visie te formuleren. De visie is beeldend weergegeven, met als doel om projecten in het uitvoeringsplan zoveel mogelijk richting te geven. Echter zonder star te zijn en alles vast te willen leggen.

Deel 3 van het LOP bestaat uit het uitvoeringsplan. Dit deel geeft een overzicht van de belangrijkste projecten voor de komende tien jaar, die moeten bijdragen aan het realiseren van de landschapsvisie. Naast een beschrijving van de projecten wordt aandacht besteed aan de stappen die nodig zijn om het plan tot uitvoering te brengen. In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in acties en actoren, in financieringsinstrumenten en maatregelen.

2. ZOEKEN NAAR EVENWICHT

2.1 Inleiding

De processen die het landschapsbeeld tegenwoordig bepalen zijn generiek. Als gevolg daarvan ontstaat er een soort algemeen landschapbeeld: overal zien we hetzelfde. Daarnaast opereren de actoren in het landschap steeds meer autonoom en richten hun grond geheel naar eigen behoefte in. Als gevolg daarvan verbrekken karakteristieke landschapsbeelden. In dit proces van generalisatie en verbrekking gaan specifieke landschapskenmerken verloren. Die specifieke landschapskenmerken vertegenwoordigen een grote maatschappelijke waarde en het is dan ook van maatschappelijk belang om deze waarden te behouden.

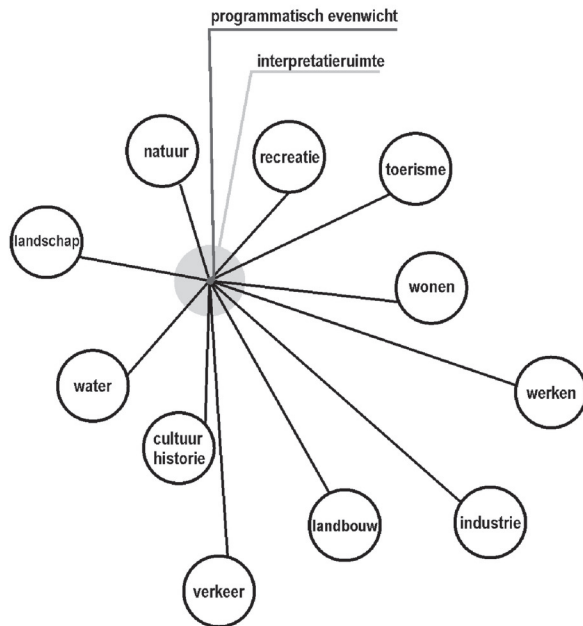
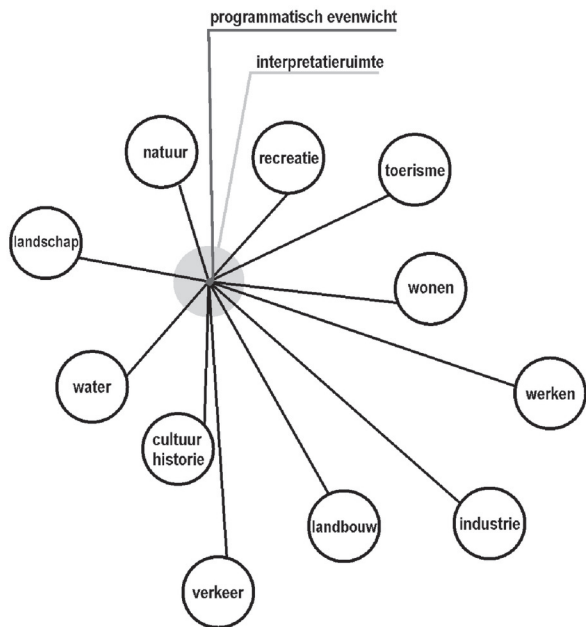
Het landschap moet zich kunnen veranderen en zich kunnen ontwikkelen. De opgave is om dat zo te doen dat generieke processen onder invloed van het typische van het gebied specifiek worden gemaakt. Hierin past geen behoudende houding want die staat in de weg van een discussie over de juiste, gebiedsgerichte invulling van de generieke processen. Alleen met heel veel creativiteit en gebiedsgerichte aandacht zal het lukken de specifieke invulling te vinden.

2.2 Programmatisch evenwicht

Voorwaarde voor een juiste gebiedsgerichte invulling is het vinden van een programmatisch evenwicht. Eigenaren, gebruikers en belanghebbenden moeten de beschikbare ruimte met elkaar delen en dat op zodanige wijze doen, dat ieder zich er (op hoofdlijnen) in thuis voelt. Alleen dan zijn mensen bereid voor hun omgeving te zorgen en er in te investeren. Natuurlijk leidt dit programmatisch evenwicht tot een spanningsveld. Op een gebied liggen vaak meerdere claims. Soms gaan die claims samen en kunnen ze elkaar versterken. Soms ook zijn er grote tegenstellingen en zal er een keuze moeten worden gemaakt.

Deze spanning is verbeeld in de hiernaast afgebeelde schema's. Geef je aan bepaalde aspecten of functies voorrang (het programmatische evenwicht ligt dan dicht bij dat aspect of die functie), dan ontstaat spanning bij de functies en aspecten die verder van het programmatische evenwicht afliggen. Zie het als elastiekjes die meer of minder worden opgerekt.

Om dit spanningsveld voor Rijssen-Holten te onderzoeken zijn twee modellen opgesteld. De denkrichting van de modellen werd al bij aanvang van het project vrij snel duidelijk en hangt sterk samen met de historie van de gemeente Rijssen-Holten. Dit is het spanningsveld tussen landschappelijke kwaliteit en diversiteit en de vele gebruiksmogelijkheden die dat landschap daardoor biedt.

Zoeken naar evenwicht

2.3 Modellenstudie

Onderdeel van een landschapsontwikkelingsplan is een modellenstudie. Deze modellenstudie heeft tot doel om het debat over de ontwikkeling van het buitengebied te stimuleren en om keuzes scherper in beeld te krijgen. Ook voor Rijssen-Holten zijn twee modellen opgesteld. We hebben gekozen voor een aanpak met twee uitersten.

Aan de ene kant van de schaal staat sturing door het natuurlijk systeem. Rijssen-Holten en omgeving heeft immers een zeer bijzondere ondergrond met een centrale rol daarin voor de stuwwallen. De aanwezigheid van de stuwwallen zijn er de oorzaak van dat er in het gebied veel landschappelijke variatie is en er grote variatie en kwaliteit mogelijk is binnen de natuurlijke (laag-dynamische) systemen. Deze laag-dynamische systemen stellen soms beperkingen aan het gebruik van het landschap, zeker ook als historische landschapsbeelden dienen als referentie.

Aan de andere kant van de schaal staat sturing door het functionele gebruik (hoog-dynamisch). De gevarieerdheid van het landschap van Rijssen-Holten leidt er namelijk toe dat veel mogelijk is. Functies kunnen op meerdere plaatsen en op verschillende manieren een plekje vinden, doen dat dus ook en worden daar bij aangespoord door de ondernemendheid van de regio. Dat is een kwaliteit op zich en houdt niet per definitie in dat dat ten koste van het landschap(sbeeld) gaat. Het landschap groeit mee met voortschrijdende ontwikkelingen en technieken, wat herstel van natuurlijke systemen niet hoeft uit te sluiten.

Om de reikwijdte van zowel de laagdynamische landschappelijke wensen als de meer hoogdynamische wensen verder te onderzoeken, zijn de modellen

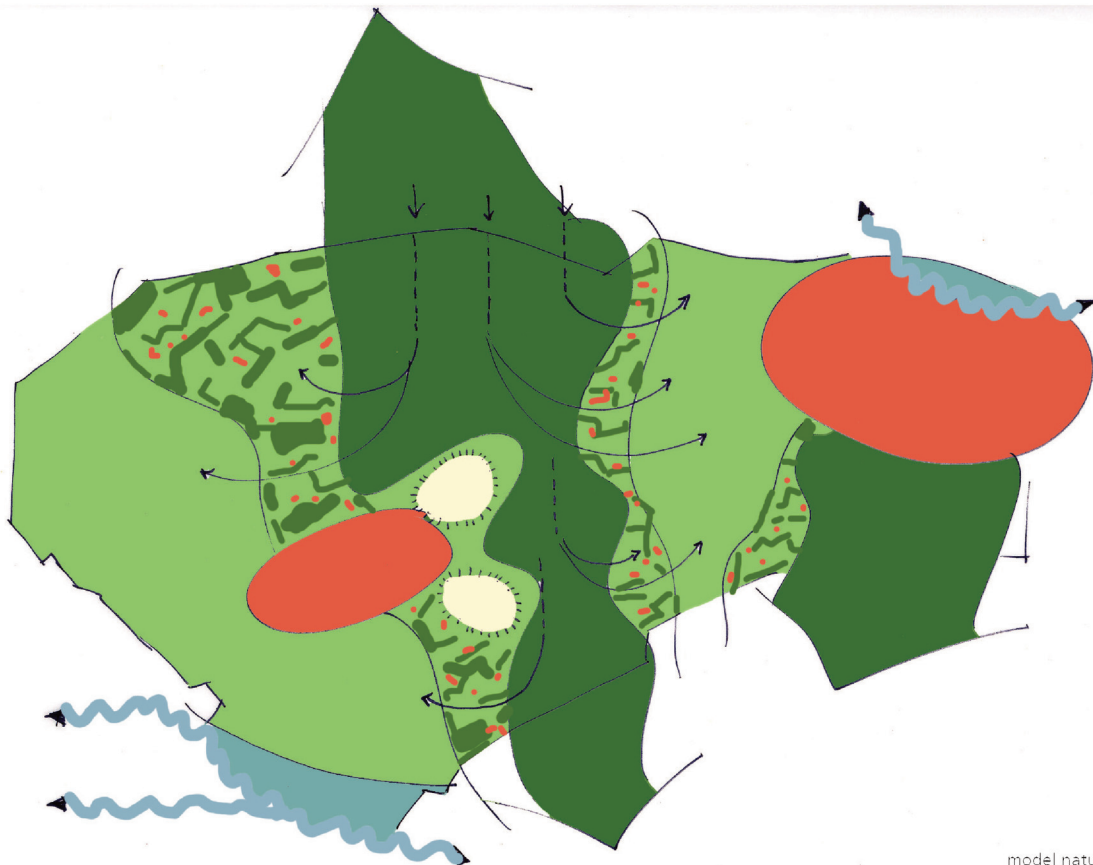
‘Natuurlijk landschap’ en ‘Faciliterend landschap’ opgesteld. ‘Natuurlijk landschap’ streeft naar het in balans brengen van natuurlijke systemen, vooral die van water en natuur met andere functies. In ‘Faciliterend landschap’ is het accent gelegd op verdere optimalisering van ruimte voor recreatie, landbouw, bedrijvigheid en stedelijke groei binnen de mogelijkheden die het gewenste landschap kan bieden.

2.3.1 Model ‘Natuurlijk landschap’

In de gebiedsbeschrijving valt te lezen dat de landschappelijke ondergrond van Rijssen-Holten een heldere structuur laat zien van de hoger gelegen stuwwallen, de flanken en hogere delen op dekzandruggen en -kopjes en de natte, lager gelegen vlakten. Dit systeem van stuwwallen, flanken en vlakten is leidend voor het model ‘Natuurlijk landschap’.

‘Natuurlijk landschap’ stelt de Holterberg, Zuurberg en de Rijsserberg (de stuwwallen) centraal als natuurgebied. Gevarieerd loofbos vormt de kern van deze belangrijke ecologisch waardevolle gebieden. Omvorming van bos en het uitbreiden van bosgebied tussen de Holterberg en Zuurberg is een belangrijk streven, net als het wegnemen van barrières als hekken en infrastructuur. De enken rond Holten blijven behouden en vormen open plekken in het bos.

Naast de natuurfunctie hebben de stuwwallen ook een belangrijke betekenis in het watersysteem, namelijk die van inlijgingsgebied. Maximalisering van inlijging van water en herstel van natuurlijke waterpeilen is dan ook een tweede doel.

model natuurlijk landschap

Voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen is op de stuwwal, in het belang van natuur en ecologie, niet langer ruimte. Het gebied is op slot. Bestaande bebouwing en functies blijven gehandhaafd, maar af en toe zal ten gunste van de natuur de afweging moeten worden gemaakt om 'rood' uit het 'groen' te verwijderen. Eventueel kan aan de randen van de stuwwallen, op bestaande cultuurgroonden, nog op extensieve wijze landbouw worden bedreven en blijft er ruimte voor extensieve vormen van recreatie.

Door de toename van inzijging van regenwater op de stuwwallen komen op de flanken weer korte kwelstromen aan de oppervlakte en waar dat gebeurd wordt ruimte geboden aan deze bijzondere gradiëntsituatie voor (kwelgebonden) natuur. Water krijgt de ruimte om zich in stroompjes te bundelen en zich te begeven richting de Sallandse beken (naar het westen) of richting de Regge (naar het oosten).

Op de flanken domineert buiten de zones Holterberg-Zuurberg en Rijsserberg een aan het verleden gerelateerd kleinschalig landschapsbeeld met bosjes, lanen, houtwallen en groene erven. Het gebied is gevarieerd en is een paradijs voor struweelvogels en zoogdieren. Behoud van traditionele erven en behoud van cultuurhistorie wordt sterk gestimuleerd, waarbij wordt geprobeerd zoveel mogelijk kleinschalige, extensieve vormen van landbouw voor het gebied te behouden.

Voor de stedelijke functies zijn op de flanken beperkt mogelijkheden aanwezig. Op de hogere, hydrologisch minder gevoelige delen zijn kleinschalige stedelijke ontwikkelingen mogelijk, mits landschappelijk goed ingepast. Te denken valt aan beperkte uitbreiding van kernen, enige bedrijvigheid of intensieve recreatieve voorzieningen. De zeer hoge landschappelijke kwaliteit zorgt voor een toename van recreatie en toerisme, waarbij de

agrarische sector een belangrijke rol speelt in de toelevering en facilitering. Dit kan onder andere door een systeem van recreatieve diensten te ontwikkelen, in aanvulling op groene en blauwe diensten.

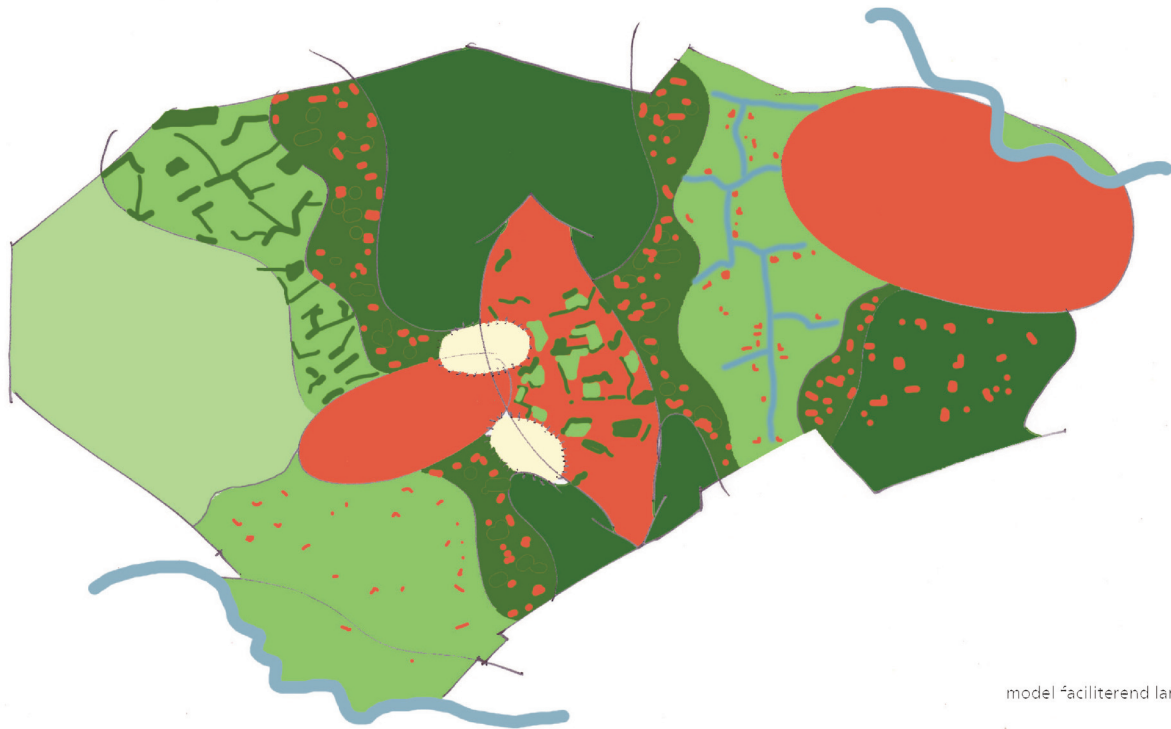
Op de vlaktes ten westen en ten oosten van de Holterberg komen de kwelstromen in toenemende mate weer aan de oppervlakte. Daardoor vindt sterke vernatting plaats. Oude stroompjes als de Boterbeek en de Elsgraven bij Rijssen worden naast een stelsel van slootjes gebruikt om dit water op natuurlijke wijze af te voeren. Op enkele plaatsen, zoals bij het Snatergat, het Ligtenbergerveld en Middelveen komen sterke kwelstromen boven, waar in ieder geval ruimte wordt geboden aan natte natuur.

Door de sterke vernatting van de vlakten moet de landbouw volledig overschakelen op (melk-)veehouderij en graslandbeheer. Het open gebied wordt uitstekend geschikt gemaakt voor weidevogels en weidevogelbeheer. Ook andere groene en blauwe diensten zijn in dit gebied belangrijk. Verder is er ruimte voor extensieve vormen van recreatie, maar er is geen ruimte voor toename van bebouwing. Dit gebied gaat in dat opzicht op slot. Ook intensieve veehouderijen zijn er niet op hun plaats.

2.3.2 Model 'Faciliterend landschap'

In tegenstelling tot 'Natuurlijk landschap' is model 'Faciliterend landschap' minder gericht op de ordening van de ondergrond. Dit model accepteert het feit dat het landschap steeds in ontwikkeling is en vragen moet faciliteren. Daarbij wordt gezocht naar de meest geschikte plek in het landschap en de kansen die dit aan landschapsontwikkeling biedt. Het landschapsbeeld is minder dwingend en zoekt een passende oplossing voor zowel landschap als functie.

model 'faciliterend landschap'

Om te beginnen is recreatie en toerisme een belangrijke functie voor Rijssen-Holten. Natuur en bos op de stuwwal wordt daarom als trekker gekoesterd en waar mogelijk versterkt. Maar ook recreatie krijgt nadrukkelijk een plek in deze prachtige omgeving. Rondom de Holterberg krijgen zoveel mogelijk recreatieve voorzieningen een plaats, zowel intensieve als extensieve.

Voor het flankengebied tussen de Holterberg en Zuurburg leent zich uitstekend voor nieuwe recreatieve voorzieningen, zodat een groot recreatiegebied kan ontstaan met Holten als dienstencentrum. Geschikt thema voor het tussengebied is cultuurhistorie, waar in aanvulling op de bestaande verblijfsrecreatieterreinen kan worden ingezet op een andere, gebiedseigen manier van verblijven. Bijvoorbeeld door een recreatiepark te ontwikkelen met behoud van boerenerven.

Verblijven in het groen is een belangrijke kwaliteit en wens, dus zal recreatieve ontwikkeling arm in arm moeten gaan met de realisatie van bos en landschapselementen. Dit levert een verdere schaalverkleining van het gebied op. Het overige landschap op de flanken van de Holter- en Rijsserberg en de hogere delen lenen zich voor landbouw, kleine recreatieve ontwikkelingen en routes en vangen tevens de groei van de kernen op. Landbouw op de flanken is echter marginaal en is in handen van hobbyboeren. Zij halen hun bestaan vooral uit verbreding van hun bedrijf. Zo wordt er onder andere een nieuwe vorm van grondgebruik toegepast, door op de hellingen wijnbouw te plegen.

De landbouw krijgt ook in dit model vooral ruimte op de vlaktes. Hier is volop ruimte voor rationalisering en schaalvergroting. Op de vlaktes is ook plaats voor intensieve vormen van landbouw. In het belang van de recreatie gebeurt dit voorlopig geconcentreerd in het voor recreatie minst interes-

sante gebied; het Holterbroek. Hier kunnen de intensieve veehouderijen terecht in combinatie met het vasthouden en bergen van gebiedseigen water en het herstel van een landschap met elzensingels.

In het belang van de recreatie wordt er voor gekozen om in het gebied Overtoom / De Leiding grondgebonden landbouw te behouden. Dit gebied wordt gezien als onderdeel van het recreatielandschap en als uitloopgebied voor de Rijssenaren. Gecombineerd met landbouw wordt het gebied geschikt gemaakt voor watergebonden recreatie, door het stelsel van sloten en weteringen uit te bouwen tot spannende vaarroutes en verblijfslocaties temidden van elzensingels, riet en moerasbos mogelijk te maken. Dit gaat dan wel ten koste van openheid en een natuurlijk watersysteem, dat juist gebaad is bij demping van watergangen.

Rijssen is in model 'Faciliterend landschap' vooral de bedrijvenstad, waar het uiteraard ook prettig en goed wonen is. Waar mogelijk worden locaties benut voor groei van bedrijvigheid en wonen. Omdat de Rijsserberg (incl. Noorderbos) wel erg interessant is als woon- en werkomgeving, wordt de stuwwal ingezet voor exclusieve vormen van wonen en werken. Ook de flanken van de Rijsserberg wordt op termijn ingezet voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen in het groen. De ruimte voor natuur wordt daardoor minder gebiedsdekkend, maar moet sterker worden vastgelegd in zones.

Alle ontwikkelingen brengen met zich mee dat de toenemende verharding en verstening ook vraagt om meer ruimte voor water. In het dal van de Regge en de Schipbeek is geen ruimte, want dat is al nodig voor het eigen systeem. Daarom moet water de ruimte krijgen op de vlaktes. Een systeem van compartimenten houdt overtollig water in het gebied vast en biedt kansen aan nevenfuncties als natuur, recreatie en ook intensieve veehouderij.

2.4 Synthese van de modellen, de hoofdkeuzes

De modellen 'Natuurlijk landschap' en 'Faciliterend landschap' laten goed zien dat verschillende keuzes in gebruik verschillende landschapsbeelden kunnen opleveren. Andersom kun je ook zeggen dat het nastreven van een bepaald landschapsbeeld een zeer verschillend gebruik van dat landschap kan opleveren. Een landschapsontwikkelingsplan legt een landschappelijk wensbeeld neer, maar kan dit niet doen zonder enige rekening te houden met de gebruiksvensen van een gebied. Daar waar sprake is van een conflict tussen landschappelijke wensbeeld en gebruik ontstaat discussie. Als we deze discussie vanaf nul zouden moeten voeren komen we er niet uit en daarom hebben we in het planologisch kader al gesteld dat we de streekplan- en reconstructiezonering samen als basis voor dit LOP nemen.

Centrale vraag is waar het programmatisch evenwicht ligt of hoe het programmatisch evenwicht zoveel mogelijk benaderd kan worden, geredeneerd vanuit de landschappelijke wensbeelden. Om een antwoord te vinden zullen we de verschillen tussen de modellen moeten afgewogen, waarbij gebiedskenmerken, de streekplan- en reconstructiezonering en ander beleid betrokken worden in de afweging. Omdat de landschappelijke indeling van stuwwallen, flanken en vlaktes bepalend is voor het plangebied, wordt die indeling aangehouden bij het beschrijven van de hoofdkeuzes.

2.4.1 Hoofdkeuzes voor de stuwwallen

In beide modellen was het haast onvermijdelijk om het beeld voor de stuwwallen te laten bepalen door de aanwezige natuurwaarden. Zowel

stuwwallen als natuurgebieden hebben immers een hoge maatschappelijke waarde en staan niet ter discussie. Ook niet binnen de reconstructie, die de stuwwallen heeft aangewezen als extensiveringsgebied. Het verschil tussen de modellen zit echter in de mate van nevengebruik van de stuwwallen voor recreatie, wonen en werken. Ten aanzien van deze functies is de volgende afweging gemaakt;

Recreatie is een zeer belangrijke economische functie voor de gemeente Rijssen-Holten. Vooral de Holterberg geniet nationale bekendheid en dat willen we graag zo houden. Toch is de gemeente, net als de regio, er zich van bewust dat recreatie alleen gedijt als de natuur- en landschapswaarden hoog zijn. Sterker nog, recreanten stellen steeds hogere kwaliteitseisen, dus is maximale kwaliteit noodzakelijk. Daarom wordt gekozen voor een sterkere zonering dan in het verleden, waarbij natuur de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen, natuurgebieden in bepaalde mate ruimte bieden aan extensieve vormen van recreatie en intensieve recreatie zoveel mogelijk buiten de natuurgebieden wordt gehouden. Om dezelfde redenen wordt op de stuwwallen ook geen nieuwe ruimte geboden aan wonen en werken. Er moet juist sprake zijn van verhoging van de bestaande omgevingskwaliteit of waar mogelijk zelfs van ontstening.

Dit standpunt sluit o.a. goed aan bij het streekplan, het reconstructieplan, de visie van het Nationaal Park de Sallandse Heuvelrug, de beheersvisie voor de gemeentelijke bossen en de gemeentelijke recreatienota.

2.4.2 Hoofdkeuzes voor de flanken

Voor de flanken van de stuwwallen komt in beide modellen de bestaande en te versterken kwaliteit van het kleinschalige landschap naar voren. Dit kleinschalige landschap met de vele historische landschappelijke elementen is bijzonder aantrekkelijk en waardevol en biedt vele mogelijkheden voor allerlei functies. Niet voor niets zijn de flanken binnen het reconstructieplan aangewezen als verveingsgebied. Dit landschapsbeeld staat dan ook niet ter discussie. Wat wel ter discussie staat is in hoeverre deze landschappen hun relatie met natuurlijke systemen verloren hebben en of gebruiksfuncties overal op de flanken terecht moeten kunnen.

Algemeen standpunt is dat herstel van de natuurlijke systemen belangrijk is. Er wordt dan ook gekozen voor herstel van ecologische verbindingen en vergroten van de natuurfunctie door de aanleg van kleine landschapselementen. Ook wordt waar mogelijk gekozen voor herstel van het kleinschalige landschap op de flanken, met aandacht voor de historische (open) enken en esjes. Behoud van de aanwezige grondgebonden landbouw in het gebied is echter belangrijk daar deze voor een groot deel het karakter van het landschap bepaalt en een belangrijke rol vervult in het beheer van het landschap.

Ook recreatie en toerisme profiteren van de verhoging van de landschappelijke kwaliteit. Dat betekent overigens niet dat recreatie onbeperkt de ruimte krijgt op de flanken. Heel duidelijk is gekozen voor een zonering van intensieve recreatie aan de randen van de stuwwal, waarbij de landschappelijke inpassing in of tegen de bosrand de nodige aandacht verdient. Het overgrote deel van de flanken wordt echter gezien als gebied waar landbouw beeldbepalend is en zich vermengt met extensieve vormen van recreatie. Recreatie dient onder andere ter ondersteuning van het behoud van

landschap, cultuurhistorie (waaronder de historische erven) en ter ondersteuning van kleinschalige landbouw (met recreatie als nevenactiviteit).

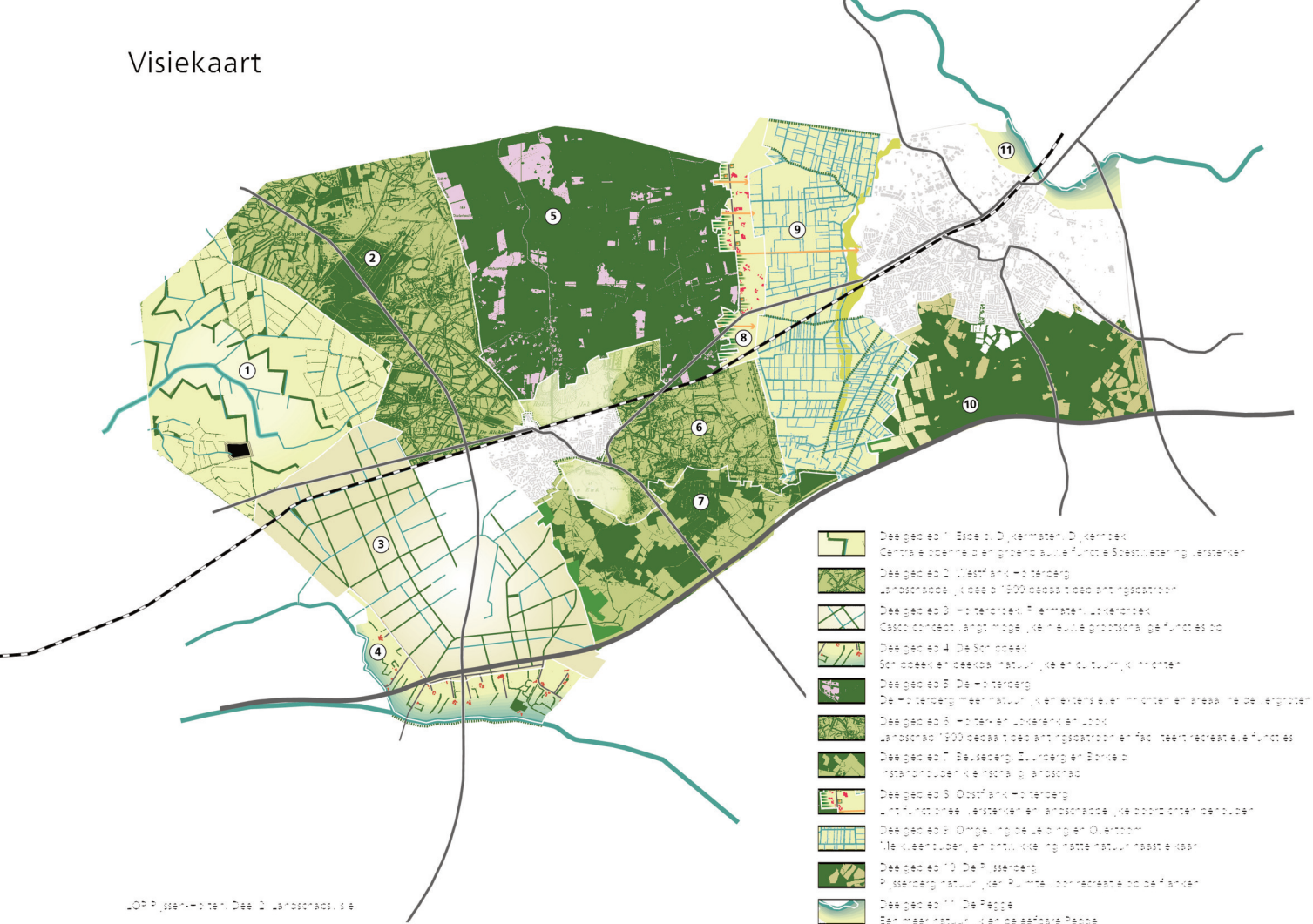
Onderdeel van het herstel van natuurlijke systemen is herstel van de hydrologische systemen. Herstel van watersystemen is een langdurig proces, maar leidt tot hogere natuur- en landschapswaarden, ook op de flanken. Initiatieven die worden genomen ter herstel van de watersystemen worden dan ook ondersteund. Bovendien wil de gemeente graag bijdragen aan een grotere publieke bewustwording op het gebied van natuur en water.

Onze visie op de flanken houdt rekening met de gebiedskwaliteiten van het gebied en ook met bestaand beleid op hoofdlijnen, maar er kunnen interpretatieverschillen zijn. Toch denken wij dat onze visie aansluit bij de ontwikkelingen in het gebied op de langere termijn. Een ander punt van afstemming is die met de recreatienota. Deze nota stelt op de flanken verschillende recreatieve zones en themagebieden voor (recreatief ontwikkelingsgebied, dagrecreatie, zoekgebied sportieve recreatie en agrobusinesspark). Nadere uitwerking is nodig om te bepalen of dit ook werkelijk van toegevoegde waarde is voor het gewenste beeld.

2.4.3 Hoofdkeuzes voor de vlaktes

Het beeld dat wordt geschetst voor de vlaktes verschilt in de twee modellen aanzienlijk. Enerzijds is een beeld denkbaar, gericht op vernatting, graslanden en veel openheid. Anderzijds wordt een beeld geschetst van verdichting van het landschap door herstel van elzensingels, moerasbos, ruimte voor recreatie en (intensieve) veehouderij. Doordat het beleid en het karakter van de vlakten aan weerszijde van de Holterberg nog al verschillen, verschilt ook onze visie op hoofdlijnen.

Visiekaart

Om te beginnen is er het gebied van het Holterbroek-Lokerbroek. Dit gebied is in het reconstructieplan aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied en deze beleidskeuze wordt door de gemeente niet ter discussie gesteld. Met het oog op de waarschijnlijke inplaatsing van intensieve veehouderijen en wellicht ontwikkeling van bedrijventerrein kiezen wij voor het aanleggen van een grofmazig casco van wegbeplanting. Het versterken van groenblauwe dragers in het gebied, in combinatie met het bergen en vasthouden van water, geldt hier als meerwaarde.

Het benadrukken van de rijke historie (ontginning, historische erven, dijkweigen, e.d.), geeft een meerwaarde aan deze gebieden. Dat geldt ook voor de aan de vlaktes grenzende grote waterlopen van de Regge en Schipbeek.

Op de vlakten tussen Dijkelhoek en Espelo en de vlakten ten oosten van de Holterberg is veel minder sprake van stedelijke ontwikkeling. Deze gebieden vormen wat ons betreft een vaste basis voor grondgebonden landbouw. We kiezen hier dan ook nadrukkelijk niet voor intensieve vormen van recreatie. Melkveehouderij vinden wij in combinatie met graslanden en vergroting van openheid (en daarmee vergroting van de beleevingswaarde voor recreanten en het leefgebied voor weidevogels) een kwaliteit en kans voor deze gebieden. Op de vlakten ten oosten van de Holterberg zal de aanleg van nieuwe (kwelgebonden) natuurgebieden en de ecologische verbidingszone Elsenerbeek zorgen voor verhoging van de natuurwaarden. Gezien de belangrijke landbouwkundige functie van het gebied formuleert de gemeente geen aanvullend beleid op het natuurgebiedsplan dat hier voor de natuurfunctie richtinggevend is.

Voor de vlaktes is relatief weinig beleid geformuleerd, waardoor nog relatief vrij over deze gebieden kan worden nagedacht. Bepalend voor het gebied ten oosten van de Holterberg is echter wel het natuurgebiedsplan Zuid-Twente, dat grote claims legt op deze vlakten ten gunste van water en natuur. Er is dan ook sprake van enige spanning tussen enerzijds de landbouw en anderzijds laag-dynamische functies als natuur en water. Een zorgvuldige afweging tussen deze functies blijft dan ook geboden.

2.4.4 Conclusie

In hoofdlijnen stellen we dus het volgende voor:

- Sturend is het besef dat de stuwwallen onze belangrijkste landschappelijke bron van omgevingskwaliteit zijn. We willen die kwaliteit zo ver mogelijk ontwikkelen en dat houdt in dat we niet alleen op de stuwwallen zelf, maar ook in de aanpalende gebieden landschap, cultuurhistorie, natuur, recreatie en wonen goede ontwikkelingsmogelijkheden willen geven.
- Voor het Nationaal Park is geen nieuw en aanvullend beleid nodig. Natuurlijke kwaliteiten moeten verder ontwikkeld worden in samenhang met recreatief medegebruik.
- De grondgebonden landbouw bepaalt mede de landschappelijke kwaliteiten van het landschap op de flanken. De grondgebonden landbouw moet daarom voldoende bestaansrecht houden, binnen de randvoorwaarden die dat landschap stelt.
- De enken moeten open blijven.
- In het meest zuidwestelijk gelegen deel van de gemeente is meer ruimte voor intensieve vormen van landbouw. Het Holter- en Lokerbroek zal ingrijpend transformeren. Daar willen we ons op voorbereiden.
- In het gebied tussen Dijkelhoek en Espelo staat grondgebonden landbouw wat ons betreft voorop. Wel zien we ruimte voor enige natuur- en landschapsontwikkeling.
- In het gebied ten oosten van de Holterberg staat de grondgebonden landbouw voorop, waarbij ook ruimte is voor natuurontwikkeling. Het provinciale natuurgebiedsplan is daarbij richtinggevend.

In het volgende hoofdstuk maken we een kleine zijstap met een landschapsontwikkelingsvoorstel op regionaal niveau. Daarna bespreken we in hoofdstuk 4 de deelgebieden meer in detail, inclusief de keuzes die we maken en de voorstellen die we daar aan koppelen.

Een indruk van de eerste vertaling van de hoofdlijnen naar een visie op de deelgebieden is in nevenstaande kaart verbeeld. Een toelichting op en uitwerking van dit beeld is te vinden bij de betreffende deelgebieden in hoofdstuk 4.

3. VISIE OP DE GEMEENTE

3.1 Hoofddijn van het landschap, het regionale niveau

3.1.1 Analyse

Het landschap waar de gemeente Rijssen-Holten deel van uitmaakt kan het best worden getypeerd als een stuwwallandschap dat gedeeltelijk 'verdronken' is in een dekzandlandschap. Dat verdronken stuwwallandschap strekt zich naar het noorden uit. Kenmerkend voor dit landschap is dat alleen de toppen van de stuwwallen boven een tamelijk vlakke dekzandbasis uitsteken. Die toppen zijn 'eilanden' met een eigen landschapsbeeld en gebruik en ook met hun eigen ordenende werking op hun directe omgeving. De toppen hebben onderling geen directe samenhang, maar ze verwijzen wel naar elkaar: je ziet dat ze dezelfde oorsprong hebben.

De zones aan de west- en oostzijde van de stuwwallen maken respectievelijk deel uit van het groter dekzandsysteem van Salland en Twente. Het tussenliggende dekzandlandschap heeft zo zijn eigen ordening met beekjes en rivieren en hogere en lagere delen. Die ordening wordt beïnvloed door de stuwwallen, maar volgt ook een eigen logica waarin water een belangrijke landschapsvormende rol heeft.

3.1.2 Ontwikkelingen

De meeste ontwikkelingen op regionaal niveau komen overeen met meer algemene ontwikkelingen, die in de inleiding zijn aangegeven. Dit zijn bijvoorbeeld de ontwikkelingen rond de achteruitgang van grondgebonden landbouw en het effect dat dat heeft op behoud van (kleinschalig) landschap en vitaliteit op het platteland. Een ander voorbeeld is het voortgaande proces van steeds sterkere scheiding van functies als landbouw, recreatie en natuur. Dit wordt mede versterkt door het reconstructieplan.

Er is echter ook een specifieke zaak gaande in het landschap van de gemeente dat op regionaal niveau speelt. De samenhang tussen de kernkwaliteit van de gemeente en regio, de stuwwallen, is bijna geheel gebaseerd op natuurwaarden en wordt slechts voor een klein deel bepaald door de belangrijke functie recreatie.

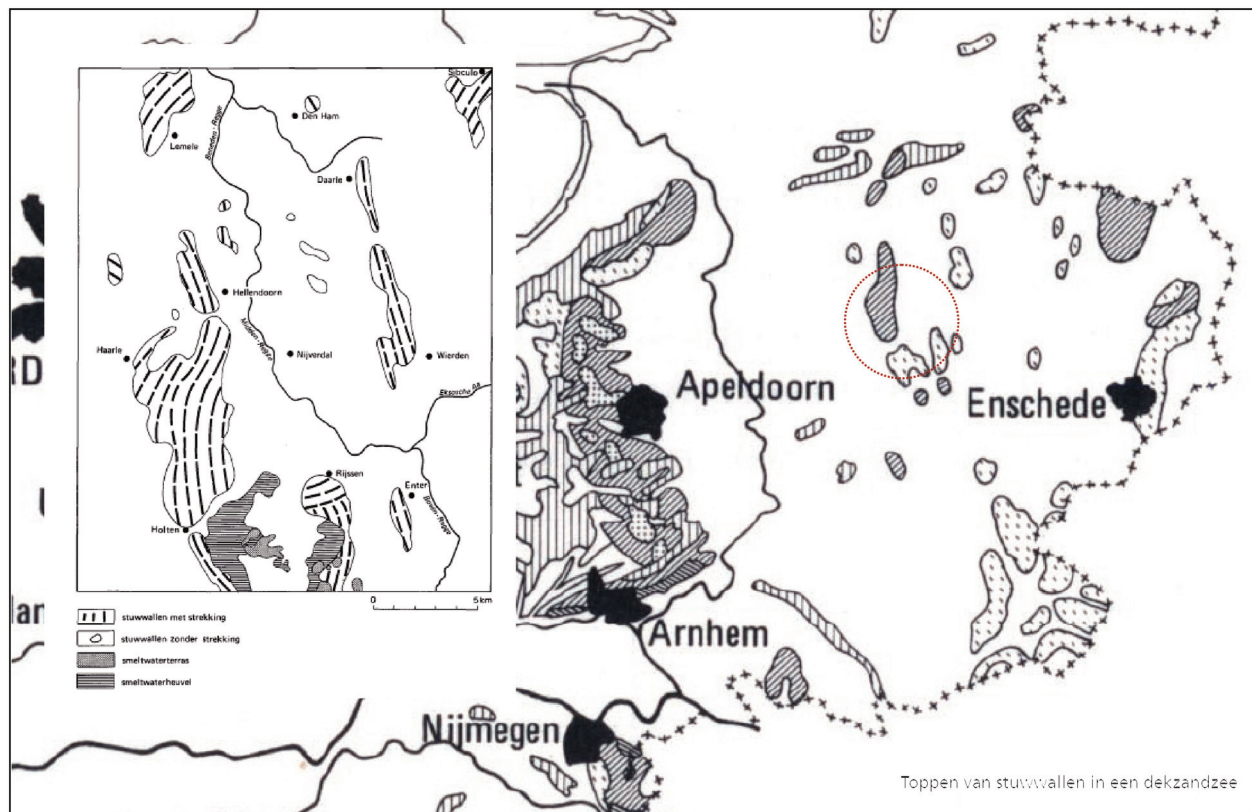
3.1.3 De opgave voor het landschap

Meer algemene problematieken en het beleid dat daarvoor is geformuleerd is meegenomen in de visie op de deelgebieden. Specifiek voor onze gemeente speelt op regionaal niveau echter de vraag wat we met de stuwwallen willen en hoe de onderlinge relatie tussen de stuwwallen kan worden vormgegeven.

3.1.4 Visie op het regionale landschap

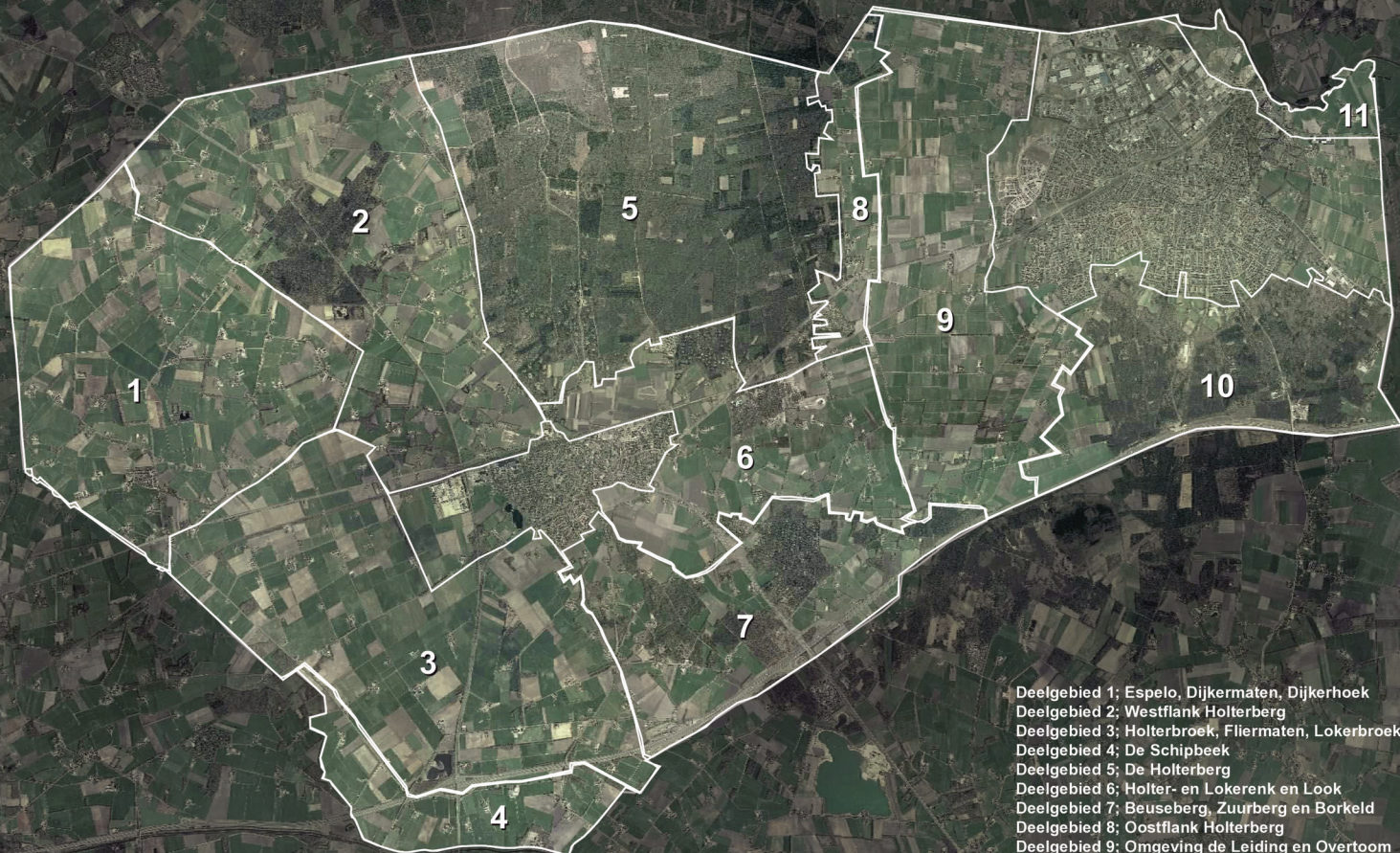
Wij denken dat het voor de hele regio goed is wanneer de landschappelijke bijzonderheid van de 'stuwwaltoppen' als regionaal landschapsthema wordt neergezet en ontwikkeld. Voor de regio zelf is dit een versterking van het zichtbare deel van de regionale identiteit. De inwoners in de regio zullen zich meer betrokken voelen bij hun omgeving en wellicht ook elkaar. Ook toeristisch is het waardevol als er een regionaal toeristisch beeld ontstaat dat uitstijgt boven de herkenbaarheid van de individuele stuwwaltoppen.

Wij vinden daarom dat er gestreefd moet worden naar een landschapsbeeld, waarbij vanaf het hoogste deel van iedere stuwwal de ander stuwwallen zichtbaar zijn. Dit beeld kan gerealiseerd worden door uitzichtpunten te creëren en op de hoogste delen heide voorrang te geven ten opzichte van bos.

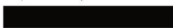
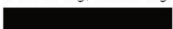
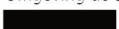
De deelgebieden

- Deelgebied 1; Espelo, Dijkermaten, Dijkelhoek
- Deelgebied 2; Westflank Holterberg
- Deelgebied 3; Holterbroek, Fliermaten, Lokerbroek
- Deelgebied 4; De Schipbeek
- Deelgebied 5; De Holterberg
- Deelgebied 6; Holter- en Lokerenk en Look
- Deelgebied 7; Beuseberg, Zuurberg en Borkeld
- Deelgebied 8; Oostflank Holterberg
- Deelgebied 9; Omgeving de Leiding en Overtoom
- Deelgebied 10; De Rijsserberg
- Deelgebied 11; De Regge

4. VISIE OP DEELGEBIEDEN

Binnen onze gemeente zijn duidelijk begrensbare eenheden te onderkennen met eigen landschappelijke kenmerken, ontwikkelingen en opgaven. Met behulp van de inventarisatie, de landschapsanalyse, een verkenning van huidige ontwikkelingen en eerste visievorming is voor Rijssen-Holten onderscheid gemaakt in 11 deelgebieden. Deze 11 deelgebieden zijn van west naar oost:

1. Espelo, Dijkermaten en Dijkerhoek
2.
3. Holterbroek, Fliermaten en Lokerbroek
4. De Schipbeek
5.
6. Holter- en Lokeren en Look
7. Beuseberg, Zuurberg en Borkeld
8.
9. Omgeving de Leiding en Overtoom
10.
11. De Regge

Deze deelgebieden zijn onderscheiden, doordat ze op één of meer manieren van elkaar verschillen, namelijk in:

- ontstaansgeschiedenis;
- verschijningsvorm / beeld;
- gebruik;
- mate van dynamiek;
- gewenste ontwikkelingsrichting.

Bepalend is vooral het onderscheid geweest tussen stuwwallen (de extensiveringsgebieden), flanken (verwevingsgebieden) en vlakten (met een onderscheid in verwevingsgebieden en landbouwontwikkelingsgebied).

Tot de stuwwallen worden de deelgebieden 5, 7 en 10 gerekend. Bij de deelgebieden 7 en 10 zijn de kleinere flankgebieden in het deelgebied inbegrepen. De deelgebieden 2, 6 en 8 kunnen worden gezien als flankgebieden van de Holterberg. De vlaktes beslaan de deelgebieden 1, 3 en 9, waarbij 3 voornamelijk landbouwontwikkelingsgebied is. Daarnaast is gekozen voor eigen deelgebieden voor De Regge (11) en de Schipbeek (4). Ook het deelgebied van de Schipbeek is aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied. De specifieke kenmerken per deelgebied en de daaruit voortvloeiende opgaven worden in de volgende paragrafen verder uitgewerkt.

Zoals eerder is aangegeven hebben we de gebiedsbeschrijving en de analyse van landschap en beleid gericht op de hoofdlijnen die nodig zijn om de keuzes voor de visie te onderbouwen. De analyse en een beschrijving van lopende ontwikkelingen leidt steeds tot het benoemen van 'opgaven' voor een gebied. De opgaven worden benoemd op gemeentelijk (deelgebieds-) niveau en zijn input voor de visie. De onderliggende gebiedsbeschrijving en beleidsverantwoording is terug te vinden in deel 1 van dit LOP.

4.1 Deelgebied 1; Espelo, Dijkermaten en Dijkerhoek

4.1.1 Analyse

Het deelgebied rond Espelo, Dijkermaten en Dijkerhoek is een relatief laag liggend, vlak gebied. In het gebied komt veel kwel voor en de natte ondergrond wordt zichtbaar in sloten en watergangen. Het gebied is belangrijk als bovenstrooms gebied van de beken van Salland. Er ligt een groot grondwaterbeschermingsgebied en er vindt grondwaterwinning plaats, wat eisen stelt aan het grondgebruik. Het beeld van het gebied wordt bepaald door de Soestwetering en de robuuste begeleidende beplanting die voortkomt uit de Ruilverkaveling Markelo-Holten. Tussen de beplantingstroken liggen tussenruimten met rationele landbouwkavels, overwegend in gebruik als grasland. De natuurwaarden zijn beperkt.

Naast het jonge ontginningslandschap langs de Soestwetering is voor dit gebied ook kenmerkend dat er een grillig patroon van hogere delen is waarop al vroeg bewoning is ontstaan. Hier is kampenlandschap aanwezig, wat sterker is verdicht dan het gebied langs de Soestwetering. Langs een onregelmatig raster van wegen ligt verspreide agrarische bebouwing met groene erven; soms van historisch karakter, soms moderne bedrijven. In het gebied ligt de kleine kern Dijkerhoek. Dijkerhoek heeft 'historische' randen die geleidelijk overgaan in het omringende kampenlandschap. Meer recente randen zijn vrij hard en 'onaan'. In de directe omgeving van Dijkerhoek en ook Espelo is de mate van verdichting groter dan in het tussengebied langs de Soestwetering.

4.1.2 Ontwikkelingen

Het deelgebied Espelo, Dijkermaten en Dijkerhoek is op dit moment een zeer stabiel deelgebied. Er lopen op dit moment geen aanvragen voor nieuwe initiatieven. Dijkerhoek zal zich wel, hoewel op beperkte schaal, blijven ontwikkelen. De landbouwfunctie is sterk en beeldbepalend en hoewel het deelgebied grotendeels is aangewezen als vervevingsgebied (ook kleine stukjes landbouwontwikkelingsgebied) zal de nadruk hier zeer waarschijnlijk blijven liggen op het verbeteren van de agrarische bedrijfsvoering. Natuurlijk wel met in achtneming van de randvoorwaarden van het grondwaterbeschermingsgebied. De recreatieve betekenis van dit deelgebied is beperkt, maar de kans lijkt groot dat ook in dit deelgebied gezocht zal worden naar mogelijkheden voor stimulerende recreatieve projecten.

De Soestwetering is aangewezen als een waterlichaam van het type "sterk veranderende wateren" in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water. Het oppervlaktewater moet daarom in 2015 voldoen aan de normen voor een "goed ecologisch potentieel". Voor de overige delen van de Soestwetering zal op de lange termijn invulling worden gegeven aan de toekomstige duurzame inrichting volgens de methodieken van Watermoed (= watersysteemgericht normeren, ontwerpen en dimensioneren).

4.1.3 Opgaven voor het landschap

In dit deelgebied staat optimalisering van de agrarische bedrijfsvoering centraal, rekening houdend met de aanwezige grondwaterwinning en de beplantingsstructuur van de ruilverkaveling.

Opgaven voor deelgebied Espelo, Dijkermaten en Dijkelhoek zijn:

- behoud en versterking van het landschapsbeeld aangelegd tijdens de ruilverkaveling Markelo-Holten (jaren 70-80);
- vergroting van de openheid in het stroomgebied van de Soestwetering is wenselijk, ter bevordering van de herkenbaarheid en het contrast met de omgeving;
- de Soestwetering moet beter herkenbaar worden als blauwe drager van dit deelgebied (conform Waterhoofd);
- optimaliseren van de grondgebonden landbouw in het hele gebied mogelijk maken;
- mogelijke inplaatsing van intensieve veehouderijbedrijven in het landbouwonwikkelingsgebied;
- Dijkelhoek kan beperkt groeien, met aandacht voor het verzachten van de overgang tussen dorp en buitengebied;
- vergroten van de herkenbaarheid van het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied.

4.1.4 Visie

We kiezen voor grondgebonden landbouw als hoofdgebruiksvorm en willen daar zo weinig mogelijk beperkingen aan opleggen. De verwevingsdoelstelling van de reconstructie willen we realiseren door een landschapscasco uit te bouwen.

Bepalend voor het deelgebied Espelo, Dijkermaten en Dijkelhoek is het feit dat het gebied een sterk agrarisch karakter heeft. Deze functie wordt bevestigd, doordat ook het landschapsbeeld bepaald is vanuit de agrarische

functie en het daaruit voortvloeiende ruilverkavelingsplan Holten-Markelo. Tijdens de ruilverkaveling in de 80-er jaren van de vorige eeuw is het gebied flink op de schop gegaan en is een tamelijk rationeel landschap ontstaan met robuuste beplantingen. Deze beplantingen zijn als het ware zigzaggend langs de watergangen geplaatst. Ze begeleiden voornamelijk de Soestwetering, de hoofdwaterring in het gebied. Deze beplantingsstructuur is dermate krachtig dat voor dit gebied wordt gekozen om deze structuur te behouden en zo mogelijk nog verder te versterken door de zigzaggende beplanting uit te breiden. Het versterken van de beplantingsstructuur in het gebied mag echter niet ten koste gaan van productieomstandigheden van individuele agrariërs.

Tegelijkertijd wordt de kans aangegrepen om indien gewenst de agrarische sector in dit gebied ruimte te geven voor groei en schaalvergroting. Overigens voor zover dat samen gaat met de eisen die worden gesteld vanuit water en het grondwaterbeschermingsgebied in het bijzonder. Neveneffect van schaalvergroting kan het verwijderen van landschapselementen zijn, waardoor een meer open landschap zal ontstaan. Dit laatste is interessant in het stroomgebied van de Soestwetering, om zo contrasten met de omgeving te vergroten en het stroomgebied zelf, als onderdeel van de ontginningsvlakten, beter herkenbaar te maken. De beplantingsstructuur draagt bij aan het begrenzen van het open stroomgebied van de Soestwetering enerzijds en die van de hogere, meer besloten delen anderzijds. Op de hogere delen ondersteunen we daarom ook initiatieven die bijdragen aan het behoud van historische boerderijen en erven en verdere 'vergroening'.

De Soestwetering wordt als belangrijke hoofdstructuur gezien. We willen graag benadrukken dat het gebied de bovenloop vormt voor Sallandse

Behoud en versterking van de beplantingsstructuur aangelegd tijdens de ruilverkaveling Markelo-Holten (jaren 70-80)

Vergroting van de openheid in het tussenliggende gebied

Soestwetering krijgt meer natuurlijke oevers conform model "waterlood"

Landbouwontwikkelingsgebied: mogelijke inplaatsing van agrarische bedrijven

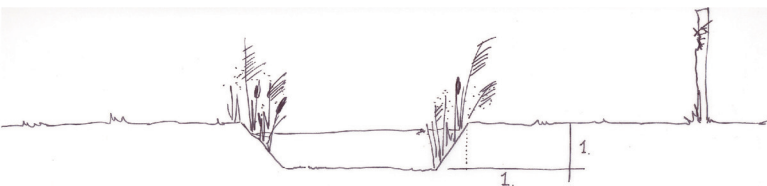
Dijkelhoek kan beperkt groeien, met aandacht voor het verzachten van de overgang tussen dorp en buitengebied

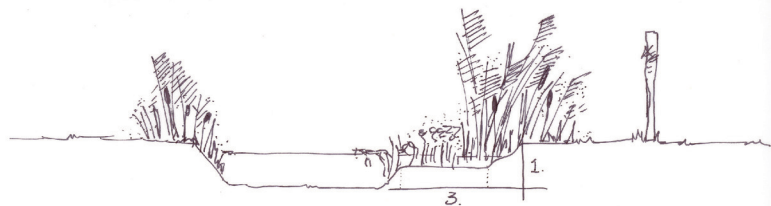
Vergroten van de herkenbaarheid van het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingegebied

beken en dat water (ook waterwinning) een belangrijk thema is in dit gebied. Daarom willen we de Soestwetering beter zichtbaar maken en benadrukken als blauwe drager. We stellen een herinrichting van het profiel voor, volgens de door het waterschap gewenste profiel 'Waternood'. Dit betekent het minder diep maken en verbreden van de watergang in combinatie met natuurvriendelijke oevers en het verbeteren van de waterkwaliteit. Voor het gedeelte van de Soestwetering dat is aangewezen als Waterlichaam in het kader van de Europese Kaderrichtlijn wordt de uitwerking en uitvoering van plannen op middellange termijn verwacht (voor 2015). Voor het overige stroomgebied wordt de uitwerking en uitvoering op lange termijn voorzien (na 2015).

Soestwetering

Groei van agrarische bedrijven betekent ook mogelijkheid tot groei van de bouwblokken, maar nieuwe bouwblokken zijn niet gewenst. Alleen in de stukken die zijn aangewezen als LOG kunnen nieuwe intensieve veehouderijen worden ingeplaatst, hoewel het onze voorkeur heeft dat deze zich concentreren in het Holterbroek/Lokerbroek. Beperkte groei van de kleine kern Dijkelhoek wordt aangegrepen om het dorp beter landschappelijk in te passen en de overgangen tussen dorp en land te verzachten. Nieuwe woningen en veel nieuw groen moeten een meer geleidelijke overgang naar het omringende kampenlandschap gaan vormen. Het onderliggende landschap geeft daarvoor genoeg aanleidingen.

natte natuur

beek door akker

4.2 Deelgebied 2; Westflank Holterberg

4.2.1 Analyse

Zoals de naam al aangeeft, ligt dit deelgebied op de westflank van de Holterberg en neemt de hoogteligging van het gebied van oost naar west af. De grondwatersituatie hangt samen met het reliëf; op de hoogst gelegen delen is nog sprake van inzijging, in de laagst gelegen delen kwam vroeger kwel aan de oppervlakte, maar deze zakt tegenwoordig weg. Deze laagst gelegen delen bieden kansen voor de ontwikkeling van natuur en water, indien het lukt het kwelsysteem op termijn te herstellen. Het gebied is van oudsher bewoond en heeft een hoge archeologische verwachtingswaarde. Ook hier liggen kansen om locaties als Erve Stroek en Raalterweg meer zichtbaar en beleefbaar te maken.

Bebouwingsconcentraties zijn te vinden rond de historische gehuchten Espelo, Helhuizen en Neerddorp. Maar meer karakteristiek is de verspreide aanwezigheid van historische boerderijen en erven (met sterke Tyentse invloeden), tussen glooiende akkers, bosjes en beplantingselementen, waardoor het gebied zeer gevarieerd en kleinschalig is. Het gebied heeft hoge natuurwaarden en ligt voor een deel in de ecologische hoofdstructuur (EHS). Het grondgebruik bestaat uit zowel veeteelt als akkerbouw. In het gebied ligt een onregelmatig wegenpatroon met veel onverharde wegen, de provinciale weg N332 doorsnijdt het gebied en het aanwezige landgoed. Steeds wisselende zichtlijnen maken een sterke beleving van de Holterberg en de bossen mogelijk.

4.2.2 Ontwikkelingen

Op de Westflank van de Holterberg is typisch sprake van relatief veel kleine agrarische bedrijven in een kleinschalig landschap. Van intensivering en schaalvergroting is nauwelijks sprake, wat natuurlijk ook een gevolg is van de nabijheid van het Nationaal Park en de ligging in of nabij de EHS. Daardoor lijkt de tijd in het gebied stil te staan. Steeds meer boeren beëindigen hun bedrijf of proberen zich staande te houden door mogelijkheden voor recreatieve nevenactiviteiten aan te grijpen. De vraag vanuit recreatie blijf hier immers, in de nabijheid van de Holterberg, groeien. Een andere ontwikkeling die op het gebied af komt vindt plaats aan de zuidrand tegen Holten aan (ten noorden van de spoorlijn). Hier voltrekt zich een geleidelijke transformatieproces richting stedelijke functies, doordat steeds meer ruimtelijke vraagstukken vanuit Holten op dit gebied afkomen.

4.2.3 Opgaven voor het landschap

Centrale aandachtspunten voor dit deelgebied zijn behoud en versterking van het kleinschalige landschap in combinatie met behoud van grondgebonden landbouw, en passende en/of kleinschalige vormen van recreatie.

Opgaven voor deelgebied Westflank Holterberg zijn:

- behoud en versterking van het kleinschalige landschap, als inspiratiebron voor landschapsherstel en -ontwikkeling;
- doorontwikkeling van de grondgebonden landbouw, eventueel in samenhang met kleinschalige vormen van recreatie;
- behoud en versterken van de zichtrelatie met de Holterberg;
- versterken van de betekenis van het landgoed en bos (zowel ten aanzien van natuur, recreatie, landschap en economische functies) in relatie tot de directe omgeving en de Holterberg;
- behoud van historische boerderijen en erven;
- behoud van onverharde wegen.

4.2.4 Visie

We kiezen voor een landschappelijk verdichting om een fijnmazige menging van natuur, cultuurhistorie, wonen, recreatie en landbouw te kunnen dragen. We stellen voor het landschap van rond 1900 als inspiratiebron voor landschapsherstel en -ontwikkeling te nemen. In dat landschap van 1900 is ook een aantal open zones die zicht geven op de Holterberg. Het is wenselijk deze zichtlijnen op de Holterberg te behouden..

Landschapontwikkeling in dit gebied zal plaatsvinden als compensatie voor te realiseren ontwikkelingen (compensatie van het verwijderen van beplantingselementen elders) en particuliere initiatieven die op basis van gangbaar beleid (bestemmingsplan) niet direct te realiseren zijn, maar planologisch gezien wel passen in combinatie met landschapontwikkeling. Bij het realiseren van landschapselementen is het beeld en de maat van het landschap van 1900 richtinggevend. We denken vooral aan het realiseren van houtvallen met de zomereik als hoofdsort. Waar mogelijk wordt het beeld van 1900 hersteld en waar dat niet kan worden oude kenmerken geïntroduceerd op nieuwe wijze.

Belangrijk in dit deelgebied is ook het zicht op de Holterberg. Zichtlijnen moeten op specifieke plaatsen blijven bestaan of teruggebracht worden. Zo'n zichtlijn bestaat niet uit een rechte, volledig open lijn, maar ontstaat doordat voldoende afstand tussen de beplantingen aanwezig is. Het mooiste is als deze afstand varieert en zorgt voor een steeds ander uitzicht.

In dit gebied is het voor agrariërs moeilijk een volwaardig inkomen uit de landbouw te halen. Agrariërs moeten daarom de ruimte krijgen om nieuwe, landschappelijk passende initiatieven te ontplooiën. Een kleinschalig landschap biedt veel ruimte aan initiatieven en functieveranderingen. De aanleg van groene ruimte bij nieuwe ontwikkelingen werkt herstellend en zorgt voor herkenbaarheid. Het aspect van ruimtelijke kwaliteit is daarbij belangrijk. Niet alleen ten aanzien van het landschap, maar ook ten aanzien van de op te richten bebouwing en de mate waarin nieuwe ontwikkelingen

passend zijn bij de identiteit van het gebied. Mogelijke ontwikkelingen zijn: (kleinschalige) recreatieve initiatieven, alternatieve vormen van landbouw, nevenactiviteiten voor de landbouw, bedrijfsmatige activiteiten in vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen en andere initiatieven op het gebied van water, natuur en landschap.

Naast recreatie of andere passende vormen van bedrijvigheid kan ook wonen in het groen worden bevorderd (toepassing rood voor rood, rood voor groen, nieuwe landgoederen en landelijk wonen) mits er wordt voldaan aan voorwaarden die ervoor zorgen dat de landschappelijke en/of historische structuur versterkt wordt. Belangrijk doel is om in dit deelgebied het cultuurhistorische beeld te behouden en te versterken. Functieverandering van historische erven, met als doel behoud van die erven, wordt ondersteund. En onverharde wegen worden ten behoeve van natuur en recreatie behouden. .

Het prominent in het gebied aanwezige landgoed biedt kansen om beter verankerd te worden in zijn omgeving en daardoor meer maatschappelijke betekenis krijgen. Het landgoed wordt daarom de kans geboden om zich, op eigen initiatief, zowel ruimtelijk als functioneel sterker te positioneren.

Een groot deel van het gebied valt onder de Provinciaal Ecologische Hoofdstructuur en heeft hoge potentiële natuurwaarden. Het aanplanten van groene elementen, het extensiveringsproces in de landbouw, het behouden van onverharde wegen en het benutten van eventuele natuurgradiënten zorgen ervoor dat de natuurwaarden tot ontwikkeling kunnen komen. Aandachtspunt is wellicht de aanleg van een faunapassages onder de N332.

Een belangrijk aandachtspunt bij het afwegen van nieuwe ontwikkelingen is het feit dat rekening moet worden gehouden met eventuele effecten van ontwikkelingen op het Natura 2000 gebied (Holterberg). Bij het opstellen van het Natura 2000 beheerplan voor de Holterberg is afstemming daarom gewenst.

Het landschapsbeeld van 1900 als inspiratiebron voor landschapsherstel en -ontwikkeling

Behoud en versterken van de zichtrelatie met de Holterberg

Versterken van de betekenis van het landgoed en bos

4.3 Deelgebied 3; Holterbroek, Fliermaten en Lokerbroek

4.3.1 Analyse

Het deelgebied met daarin Holterbroek, Fliermaten en Lokerbroek is een vlak gebied, waar veel kwel voorkomt afkomstig van de Sallandse Heuvelrug. Het bijzondere van dit gebied is de zeer rationele verkaveling, met grote blokvormige kavels tussen wegen en watergangen (wateringen als Boterbeek en Peters-Waterleiding). Het water wordt afgevoerd richting de Schipbeek. Langs de wegen staan overwegend moderne agrarische bedrijven. Vroeger kwam in het gebied veel kavelbeplanting voor in de vorm van elzensingels, maar die zijn nu verdwenen. Het gebied heeft daardoor een grote mate van openheid. Het is een jonge ontginningsvlakte en wordt gerekend tot het matenlandschap.

Het grondgebruik bestaat uit veeteelt (vooral melkveehouderij) en akkerbouw en is van betekenis voor diverse soorten weidevogels. Fliermaten is aangewezen als beheersgebied voor weidevogels. Het overige deel van het plangebied is vrijwel helemaal aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied.

Ten westen van het Holter- en Lokerbroek is nog wel sprake van kleinschaligheid door beplantingen rondom het Snatergat (waar veel kwel aan de oppervlakte komt) en in het Bathmensch Broek. Opvallende elementen in het gebied zijn verder de A1 met taluds en viaduct, hoogspanningsleidingen en een oude zandwinplas. Deze plas is nu een natuurgebiedje. Ook bijzonder in het gebied is de (niet meer zichtbare) aanwezigheid van een landweer langs de Scholmansdijk. Landweeren kwamen vroeger in de regio veel voor. Ze bestonden uit greppels en aarden wallen met heggen van gevlochten takken en hadden tot doel om vijanden buiten te houden.

4.3.2 Ontwikkelingen

Dit deelgebied is grotendeels aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied. Hoewel op dit moment niet duidelijk is welke aantrekkende werking dit zal hebben, is op termijn wel een toename van intensieve veehouderijbedrijven te verwachten¹. Er loopt op dit moment een aantal aanvragen voor nieuwe bouwblokken. Ook de stedelijke druk op het gebied is groot door de vraag naar bedrijventerrein en de aanwezige infrastructuur (A1, N332 en spoorlijn). Kortom, grootschalige ontwikkelingen lijken op dit gebied af te komen en zullen het landschapsbeeld rigoureus kunnen veranderen. Deze niet grondgebonden ontwikkelingen hebben als voordeel dat ze kansen bieden voor het bergen en vasthouden van gebiedseigen water.

4.3.3 Opgaven voor het landschap

In het gebied zijn veel grootschalige ontwikkelingen te verwachten. Het is daarom gewenst een landschappelijk raamwerk neer te leggen om deze toekomstige ontwikkelingen in het gebied te kunnen opvangen.

Opgaven voor deelgebied Holterbroek, Fliermaten en Lokerbroek zijn:

- het bieden van een groen kader of casco om mogelijke toekomstige 'rode' ontwikkelingen waaronder de mogelijke inplaatsing van agrarische bedrijven (landbouwontwikkelingsgebied) te kunnen opvangen;
- het realiseren van een blauw kader of casco ter versterking van het water- en natuursysteem en ter inpassing van functies;
- het creëren van een aantrekkelijke entree van de kern Holten via de N332;
- een ruimtelijk kader bieden aan behoud van openheid van het weidevogelgebied (Fliermaten);
- Het zichtbaar maken van de landweer langs de Scholmansdijk.

¹ Afhankelijk van de discussie omtrent omvang en intensiteit van de inplaatsing van intensieve veehouderij.

4.3.4 Visie

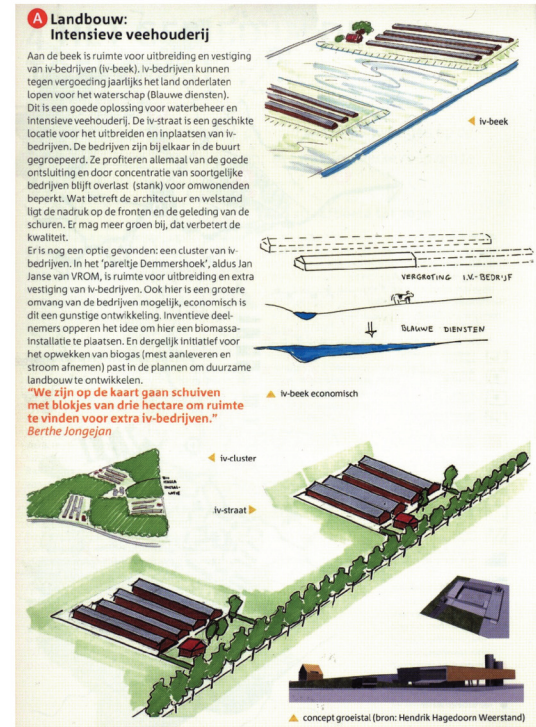
We stellen voor in dit gebied een sterk landschappelijk casco aan te leggen waarbinnen in de toekomst de transformatie kan worden opgevangen.

Dit deelgebied is grotendeels aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied. Belangrijk voor dit deelgebied is de relatief grote druk die op dit deelgebied wordt uitgeoefend als zoekgebied voor bedrijvigheid en intensieve vormen van landbouw. Deze druk wordt versterkt door de ligging aan de A1 en in minder mate door de N332 (Raalterweg).

Om deze druk op te kunnen vangen wordt voorgesteld om een casco van beplantingen in het gebied te realiseren, dat geschikt is voor het opvangen van nieuwe, grootschalige functies. Daartoe wordt het bestaande grid van wegen beplant met dubbele rijen bomen (essen en populieren). Zo ontstaan groene wanden of groene kamers waarin functies kunnen worden opgenomen, terwijl tot die tijd toch nog sprake is van enige transparantie. De maat van de kamers bepaalt de maat van de mogelijke ontwikkeling. Op de kruisingen van wegen liggen vaak boerderijen en erven. Dit wordt benadrukt door de kruisingen vrij te houden van bomen.

Ook de wateringen (o.a. Boterbeek en Peters-Waterleiding) kunnen nadrukkelijker groenblauw worden ontwikkeld. De wateringen lopen steeds tussen twee wegen door en zorgen voor een verfijning van het casco. Herinrichting van de wateringen kan zoveel mogelijk samengaan met een herinrichting naar aanleiding van de Europese Kaderrichtlijn Water (EKW). Het weer zichtbaar maken van de landveer langs de Scholmansdijk kan op geheel eigen wijze onderdeel gaan uitmaken van dit casco.

Binnen het casco zal het gebied gericht ontwikkelingen kunnen opvangen. Het gebied wordt als het ware voorbereid op de veranderingen die plaats gaan vinden. Het leuke van het casco is dat het het ontginningspatroon verder benadrukt, maar met een geheel ander landschapsbeeld als resultaat. Toch wordt de huidige grote openheid zeer gewaardeerd. Daarom stellen we voor om de midden in het gebied gelegen ruimte langs de N332 open te houden. Door deze ruimte lopen geen wegen, allen de N332 en er staat geen bebouwing. We zien dit gebied als fraaie entree van de kern Holten en willen die fraaie entree graag behouden.

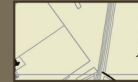
Het bieden van een kader of casco van wegbeplanting, kruisingen van wegen open houden

Realiseren casco van watergangen

Landbouwontwikkelingsgebied: mogelijke inplaatsing van agrarische bedrijven

Openheid van het middengebied benadrukken

Behoud van openheid en weidevogelgebied (Fliermaten)

Het zichtbaar maken van de landweer langs de Scholmansdijk

4.4 Deelgebied 4; de Schipbeek

4.4.1 Analyse

Deelgebied de Schipbeek bestaat uit een smalle zone met akkerbouw en graslanden (Vrijbroeken) dat net als het vorige deelgebied gerekend wordt tot het matenlandschap. Ook dit gebied is aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied. Het gebied is rationeel verkaveld en open. Langs de zuidgrens van dit deelgebieden (en die van de gemeente) loopt de Schipbeek. De gekanaliseerde Schipbeek ligt nog al 'streng' in het landschap, tussen kades. De zuidelijke kade of oever is beplant met een dubbele rij (jonge) beuken. Plaatselijk liggen er hoge wallen met dubbele rijen prachtige monumentale beuken langs de beek. De Schipbeek heeft daardoor een meer cultureel dan een natuurlijk uitstraling. Er is geen sprake van een afleesbaar natuurlijk beekdallandschap. Dat neemt niet weg dat de Schipbeek is aangewezen als ecologische verbindingzone, doch zonder prioriteit (Natuurgebiedsplan Salland).

Karakteristiek zijn de radiaal op de Schipbeek doodlopende wegen, met aan het eind van elk van de weggetjes een (historische) boerderij. Het gebied wordt doorsneden door de A1 en wordt door deze snelweg voor een groot deel afgesneden van de rest van de gemeente Rijssen-Holten. Het is een licht golvend, open gebied. Langs de randen van de A1 staan enkele bosjes en rond de boerderijen wordt het beeld bepaald door erfbeplantingen.

4.4.2 Ontwikkelingen

Op dit moment is de zone van de Schipbeek een tamelijk geïsoleerd gebied, met agrarische activiteiten. Het gebied is aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied wat net als in het voorgaande deelgebied kan betekenen dat agrarische bedrijven kunnen worden ingeplaatst. Concrete aanvragen liggen er echter nog niet. De ontwikkeling van andere activiteiten, zoals bijvoorbeeld recreatie, wordt sterk beperkt door de hinderwerking van de A1.

Wel vinden ontwikkelingen langs de Schipbeek zelf plaats, waar door Waterschap Rijn en IJssel gewerkt wordt aan verbetering van de waterkwaliteit (modernisering RWZI langs de Schipbeek) en het verhogen van de ecologische potenties van de beek. Het Waterschap Rijn en IJssel is voornemens om de Schipbeek natuurlijk te gaan inrichten, volgens het model 'Winde'.

4.4.3 Opdraken voor het landschap

Een natuurlijke inrichting van de Schipbeek gecombineerd met het vergroten van de belevingswaarde, alsmede het bieden van een ruimtelijk kader voor mogelijke inplaatsing van agrarische bedrijven staat centraal.

Opdraken voor deelgebied De Schipbeek zijn:

- een natuurlijke inrichting van het beekdal gecombineerd met de monumentale beplanting van beuken;
- het benadrukken van de radiale kavelstructuur met doodlopende wegen en boerderijen;
- het zicht op het landschap vanaf de A1 behouden;
- een ruimtelijk kader bieden aan de mogelijke inplaatsing van agrarische bedrijven (landbouwontwikkelingsgebied).

4.4.4 Visie

In dit gebied willen we het historisch patroon van wegen, boerderijen en houtwallen versterken, echter zonder zichtrelaties met het achterliggende landschap te verliezen. Ook ondersteunt de gemeente initiatieven ter versterking van de ecologische en hydrologische betekenis van de Schipbeek.

Centraal in het smalle deelgebied de Schipbeek staat uiteraard de Schipbeek zelf. Er leven bij het Waterschap Rijn en IJssel ideeën om de Schipbeek meer natuurlijk te gaan inrichten. Zij wil de Schipbeek als ecologische verbindingzone ontwikkelen volgens het model 'Winde'. Doelen zijn natuurlijke oevers, bosjes, plasdras-situaties en stapstenen in de vorm van poelen, overstroomingsvlaktes en verdiepte buitenbochten.

De Schipbeek is beplant met beuken en zorgt ervoor dat de ligging van de beek zichtbaar is. Nu bestaat nog een wisselend beeld van oude monumentale beuken aan weerszijde van de Schipbeek, afgewisseld met recent geplante beuken aan de zuidzijde van de Schipbeek. Nagestreefd wordt om op de hogere delen langs de Schipbeek zoveel mogelijk aan twee zijden beuken te plaatsen en deze op termijn toegankelijk te maken. Het deel met monumentale beuken dient daarbij als referentie. Het vergroten van de landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve betekenis van de beek gaat zo samen met de (bewustwording van de) ecologische en hydrologische betekenis.

Een ander opvallend kenmerk van deelgebied Schipbeek is het patroon van op de beek doodlopende wegen en de aanwezigheid van een boerderij

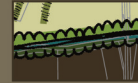
langs die doodlopende weg. In de visie op de Schipbeek wordt gekozen voor het benadrukken van dit radiale patroon. Dit doen we door langs de wegen en op kavelgrenzen die haaks op de Schipbeek (en A1) staan weer elzensingels aan te planten. Zo ontstaat een patroon van groene 'lamellen'. Deze lamellen zijn een verwijzing naar het vroegere landschap en bieden tegelijkertijd een ruimtelijk kader voor de eventuele inpassing van intensieve veehouderijen. Tot die tijd blijft tussen de lamellen door het zicht op het achterliggende landschap mogelijk.

Deelgebied de Schipbeek grenst vrijwel direct aan en wordt doorsneden door de snelweg A1. De hierboven beschreven karakteristieken van dit deelgebied zijn leidend voor wat er vanaf de A1 te zien is. De A1 zelf wordt niet landschappelijk afgeschermd, zodat het landschap zichtbaar blijft.

natuurlijke inrichting van het
beekdal (volgens model "Winde")

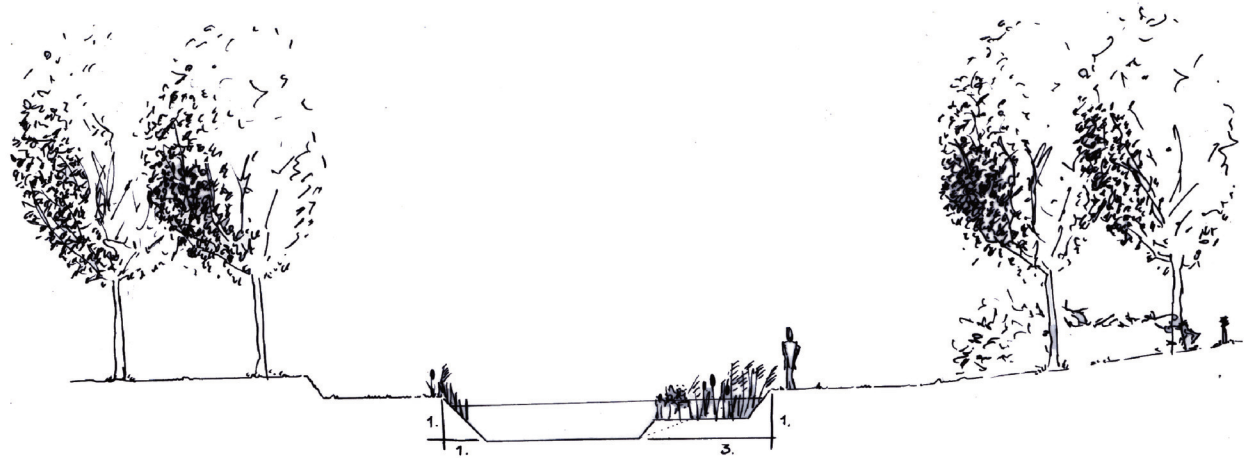
Monumentale beplanting met
beuken (tweezijdig)

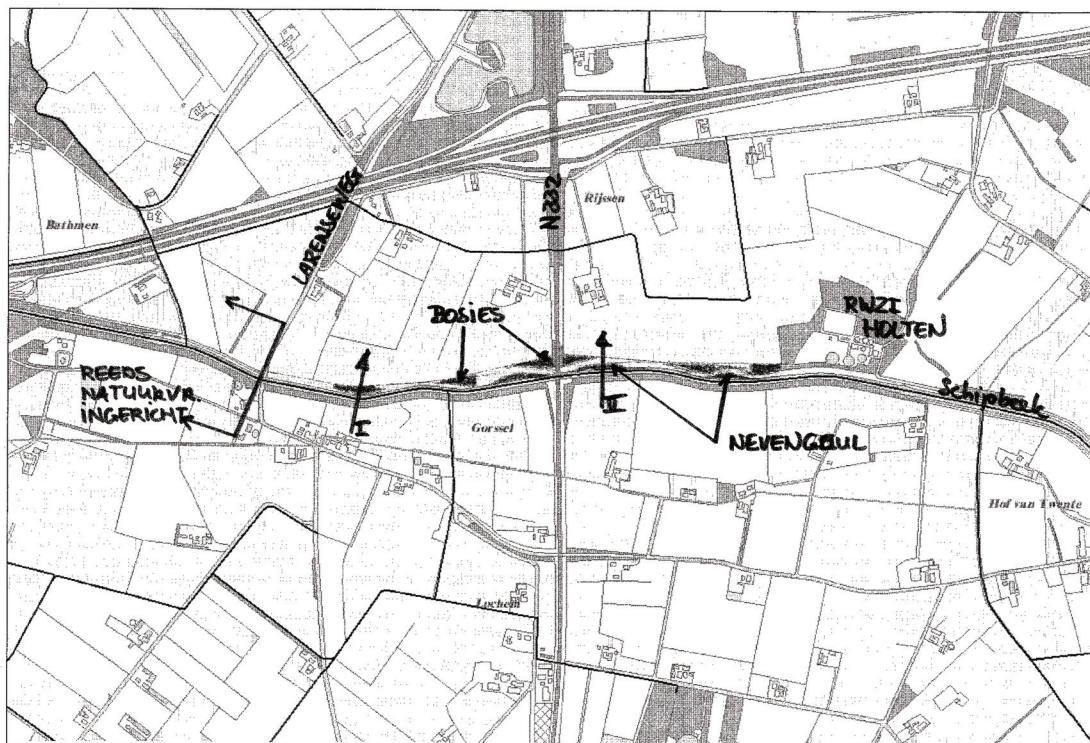
Benadrukken radiale
kavelstructuur door aanplant
houtwallen

Landbouwontwikkelingsgebied,
mogelijke inplaatsing van
agrarische bedrijven

profiel Schipbeek.

uteur:
 datum: 5 sep; 2006
 chaal: 1:10'00

Bron: Waterschap Rijn en IJssel

4.5 Deelgebied 5; de Holterberg

4.5.1 Analyse

Vooral karakteristiek voor deelgebied de Holterberg is het sterke reliëf en de hoge ligging als onderdeel van de stuwwal Sallandse Heuvelrug. Een deel van het gebied behoort tot het Nationaal Park de Sallandse heuvelrug en wordt beheerd door natuurinstanties. Het overige deel is in eigendom van particuliere landgoedeigenaren. Het gebied bestaat voornamelijk uit aaneengesloten boscomplexen. Naaldbos overheerst en wordt afgewisseld met loofbos en kleine stukjes droge heide. Uitzichten vanaf de hoogste delen op het omringende landschap zijn (in tegenstelling tot het verre verleden) vrijwel niet aanwezig. De natuurwaarden zijn (potentieel) hoog en de Holterberg is onderdeel van de Provinciaal Ecologische Hoofdstructuur.

De rug vormt een waterscheiding, is een inziingsgebied en belangrijk voor de lager gelegen waterwingebieden. In het gebied komt vooral in de zuidrand enige bebouwing voor, zowel woonbebouwing als recreatieve voorzieningen. Deelgebied Holterberg is naast natuur van grote recreatieve betekenis. Holten vormt de trotse poort naar dit prachtige gebied, dat door een raster van enkele verharde en vooral onverharde wegen goed ontsloten is voor wandelaars en fietsers.

4.5.2 Ontwikkelingen

De ontwikkeling van dit deelgebied is uiteraard primair gericht op het versterken en verzekeren van natuurwaarden. Ontwikkeling vindt vooral plaats door het beheer te richten op het verhogen van de biodiversiteit en vrije bewegingsruimte voor flora en fauna. Verhogen van de natuurlijke kwaliteit van de bossen en het vergroten en versterken van de samenhang tussen de heidegebieden (vooral de Holterheide met de Sprengenberg) heeft daarbij bijzondere aandacht. Andere initiatieven betreffen vooral het verbeteren en sturen (zoneren) van extensieve vormen van recreatie.

4.5.3 Opgaven voor het landschap

Behoud en versterken van de natuurfunctie staat in dit deelgebied centraal.

De opgaven voor het landschap voor het deelgebied Holterberg zijn:

- vergroting van biodiversiteit door omvorming van naaldbos naar loofbos;
- bestaande heidegebieden, waaronder de Holterheide vergroten;
- versterken van de recreatieve relatie Holten-Holterberg;
- het creëren of herstellen van zichtlijnen naar het omringende landschap.

4.5.4 Visie

Naast het verbeteren van de samenhang van de heideterreinen en het voorstel de hoogste punten open te maken, stellen we voor om de Holterberg ook lokaal meer betekenis te geven. Dit doen we door een accentpunt te creëren.

Kernkwaliteit van deelgebied de Holterberg is de besloten bosachtige omgeving met natuurlijke waarden. Het gehele gebied valt onder de PEHS en heeft hoge natuurwaarden. Het beleid van het Nationaal Park is leidend en de visie op de Holterberg wil als eerste prioriteit de natuurwaarden borgen en versterken. Dit wordt vooral bereikt door, waar mogelijk, het gebied minder toegankelijk en stiller te maken en monotoon naaldbos om te vormen naar meer gevarieerd loofbos. Ook wordt heidebeheer gestimuleerd. Het uitbreiden van de Holterheide en het verbeteren van de samenhang tussen de Holterheide, Numendal en de grote open heide op de Sprengenberg (Hellendoorn) is van groot belang, onder ander voor de aanwezige zeldzame Korhoenders.

Naast natuur speelt ook recreatie en toerisme een belangrijke rol op de Holterberg. In samenhang met de natuurdoelen stellen wij voor om de hoogste delen van de Holterberg voorrang te geven bij eventueel herstel of realisatie van heidegebieden. Wij denken dat dit goed aansluit bij het beheerplan van het Nationaal Park. Wij hebben de wens om de recreatieve potentie van de gemeente én de regio te versterken door weer meer uitzichtpunten te creëren. Op de stuwwal zelf kunnen op enkele plaatsen (o.a. heide bij Numendal) zichtlijnen richting Helhuizen via boskap worden hersteld.

Om vooral de herkenbaarheid van de Holterberg als recreatief middelpunt te versterken is het van belang om de visuele relatie tussen entreepunt Holten en de Holterberg te vergroten. Dit kunnen wij doen door op een mooie en bereikbare plek in de rand van het bos een attractief uitzichtpunt of uitkijktoren te plaatsen. Dit uitzichtpunt wijst mensen de weg naar de berg en geeft prachtig uitzicht over Holten, de Holterenken, Salland en Twente. Voor de bestaande voorzieningen geldt dat ze opgevalueerd worden, maar uitbreiding van functies is niet gewenst.

Omvorming van naaldbos naar
loofbos

Bestaande heidegebied
Holterheide vergroten

Open maken stuwwaltoppen, bos
omvormen naar heide

Versterken recreatieve relatie
Holten-Holterberg

Creëren uitzichtpunt/ plaatsen
uizichttoren

Herstellen zichtlijnen van
Numedal richting Helhuizen
(indicatief) d.m.v. boskap

4.6 Deelgebied 6; Holter- en Lokerenk en Look

4.6.1 Analyse

Deelgebied Holter- en Lokerenk en Look ligt relatief hoog op de uitlopers van de Sallandse Heuvelrug. Net als de stuwwal is het een inzijgingsgebied en er ligt een waterwingebied binnen dit deelgebied. Het wordt omringd door delen van de EHS, maar heeft zelf vooral een ecologische verbindingzone voor de das (tussen Twenhaarsveld en Borkeld) als taakstelling. Opvallend onderdeel van dit deelgebied zijn de vele cultuurhistorisch waarden bestaande uit hoger gelegen oude bouwvelden of enken, de holle wegen, historische beplantingen en de vele historische (Twentse) erven. Bijzonder cultuurhistorisch aandachtspunt voor dit gebied zijn de verschillende archeologische monumenten, waaronder de fundamenteën van (middeleeuws kasteel) de Waerdenborch aan de rand van Holten.

Buiten de open enken valt op dat in dit deelgebied de ruimtelijke samenhang meer dan in andere gebieden wat verloren is gegaan. Dit kleinschalig landschap met historische erven en slingerende wegen verandert onder invloed van grote recreatieve voorzieningen, teruglopende landbouwkundige activiteit en verrommeling. Dit proces is ook af te lezen aan de dorpsrand van Holten. Op enkele plaatsen is de geleidelijke overgang tussen dorp en omgeving hard en abrupt geworden.

4.6.2 Ontwikkelingen

Het is niet voor niets dat in dit deelgebied de samenhang wat lijkt te ontbreken. Er is in het gebied van alles gaande. Uiteraard zijn er allerlei ontwikkeling aan de rand van Holten, betreffende woningen, bedrijven en infrastructuur. Dichter naar de rand van de Holterberg vinden recreatieve ontwikkelingen plaats. Gezocht wordt naar een nadrukkelijker betekenis

voor het waterintrekgebied, er wordt hard gewerkt aan het realiseren van landgoed Look en de ecologische verbindingzone. De agrarische functie lijkt wat in de verdrukking te zijn en te kiezen voor functieverandering. Behoud van het karakteristiek landschap staat daardoor onder druk.

4.6.3 Opgaven voor het landschap

Behoud en versterking van het kleinschalige landschap in combinatie met ruimte voor de aanwezige grondgebonden landbouw en ontwikkeling van recreatie en toerisme staat in dit deelgebied centraal.

De opgaven voor het deelgebied Holter- en Lokerenk en Look zijn:

- behoud en versterking van het kleinschalige landschap, als inspiratiebron voor landschapsherstel en -ontwikkeling;
- doorontwikkeling van de grondgebonden landbouw, eventueel in samenhang met recreatie;
- waterwinning (waterintrek-/waterwingebied) als belangrijke functie in het landschap zichtbaar maken;
- versterken van de openheid en herkenbaarheid van de Holter- en Lokerenk;
- verhogen kwaliteit dorpsrand Holten langs de enken en plaatselijk verzachten van de overgang van Holten naar het buitengebied;
- versterken van de recreatieve relatie tussen Holten en de Holterberg;
- archeologische waarden, waaronder de Waerdenborch, herkenbaar maken en plaatsen in een nieuwe, krachtige context;
- realisatie van de ecologische verbindingzone tussen de Borkeld en de Holterberg;
- aanleg van het nieuwe landgoed Look;
- aandacht voor landschappelijke inpassing van recreatieterreinen;
- behoud van onverharde en holle wegen;
- behoud van historische boerderijen en erven, eventueel met behulp van functieverandering.

4.6.4 Visie

De visie voor dit deelgebied komt overeen met deelgebied westflank Holterberg. Het landschapsbeeld van 1900 dient als inspiratiebron voor landschapsontwikkeling. De strategie voor dit deelgebied is echter offensiever. Landschapsrestauratie is de actieve houding die moet worden aangenomen.

Dit deelgebied is een echt verwevingsgebied; verschillende functies lopen door elkaar. Er moet ruimte zijn voor recreatie, wonen, landbouw, water, natuur en cultuurhistorie. Sterker dan in het deelgebied westflank Holterberg zal uitgaan moeten worden van de verschillende ontwikkelingen. De mate waarin nieuwe ontwikkelingen de identiteit van het gebied versterken is mede bepalend voor het al dan niet toestaan van nieuwe initiatieven. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met mogelijke effecten van de ontwikkelingen op het Natura 2000 gebied de Holterberg. Bij het opstellen van het Natura2000 beheerplan is hierover afstemming nodig.

In het gebied ligt een waterintrekgebied, dat net als het waterwingebied meer herkenbaar kan worden gemaakt. Ten behoeve van dat waterintrekgebied is een extensiever landbouwkundig gebruik wenselijk. Ook moet er ruimte komen voor de ecologische verbindingzone door Look. Het nieuw te realiseren landgoed Look doet hiertoe een eerste aanzet.

Al deze ontwikkelingen kunnen goed samen gaan en zijn in te passen in de kleinschalige landschappelijk situatie van 1900. Dat betekent herstel van houtwallen en lanen. De kaart van 1900 zal hier als inspiratiebron dienen. Hoofdboort voor de houtwallen en lanen is de zomereik, maar ook beuken zijn een goede keuze ter afwisseling. In dit gebied liggen belangrijke recre-

atieve verblijfsvoorzieningen, die beter landschappelijk kunnen worden ingepast. In plaats van dunne groene randen stellen we voor om gelaagde, natuurvriendelijke groene randen ('mantel-zoom' vegetatie) rond recreatie-terreinen te stimuleren, met dezelfde hoofdboorten.

De historische erven die in dit gebied liggen, verdienen bijzondere aandacht. Op dit moment is een proces van verrommeling en verval aan de gang, dat gestopt moet worden. Behoud van de historische kracht van de erven is belangrijk en kan een impuls krijgen vanuit de vele ontwikkelingen die in dit gebied plaats vinden. Benadrukken van de overige, rijk aanwezige cultuurhistorische waarden draagt ook bij aan versterking van de landschappelijke waarden en biedt toeristische kansen. Het gaat in het bijzonder om behoud van de onverharde en holle wegen en om het bedenken van een concept rond de juist in dit deelgebied aanwezige archeologische monumenten uit verschillende tijdsperiodes. Meest aansprekende voorbeeld daarvan is het versterken van de beleefbaarheid van de fundamenteën van de Waerdenborch.

Verder wordt voorgesteld om extra aandacht te schenken aan de verschijningsvorm van de dorpsrand van Holten. In de eerste plaats hangt die samen met het beeld van de twee grote enken. Van deze enken willen we graag de herkenbaarheid vergroten en karakteristieke teelten (bijvoorbeeld graan) stimuleren. Het valt op dat op meerdere plaatsen markante witte gebouwen een positieve rol spelen in de beleving van de dorpsrand. De rol van witte of gepleisterde bebouwing kan worden versterkt. Lelijke plekken zitten nu vooral op de overgang van het dorp en de enken. De Stationsstraat (via herontwikkeling van bedrijventerrein de Kol) en Markelose Weg verdienen extra aandacht.

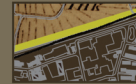
Het landschapsbeeld van 1900 als inspiratiebron voor landschapsherstel en -ontwikkeling

**Vergroten herkenbaarheid
waterintrek- en waterwingebied**

Versterken herkenbaarheid en openheid van de Holter-en Lokerenk

Verhogen kwaliteit dorpsrand Holten langs de enken

Versterken recreatieve relatie Holten-Holterberg

**Vergroten herkenbaarheid
archeologische waarden,
Waaronder ruïne Waardenborch**

Realisatie van de ecologische verbindingszone (model das)

Aanleg nieuw landgoed (Look)

**Landschappelijk inpassen
recreatieterrein**

Mantel-Zoombepplanting recreatieparken

‘Verbouw koolzaad of papavers op Holterenk’

HOLTEN - Wuivende papaverbollen op de flanken van de Holterberg of gele koolzaadvelden langs de Holterenk? Dat is zeker niet ondenkbaar als de gemeente Rijssen-Holten een suggestie van de PvdA-fractie volgt.

De sociaal-democraten vinden dat er wel heel veel maïs in de gemeente wordt verbouwd en willen dit eentonige beeld doorbreken. De PvdA vindt dat het landschap meer afwisseling moet gaan bieden en stelt daarom de gemeenteraad voor een regeling te bedenken, die het mogelijk maakt diverse graansoorten, koolzaad of papavers te gaan verbouwen. Die nieuwe gewassen zouden vooral de essen moeten gaan verfraaien.

In de laatste raadsvergadering werd dit voorstel niet on-

welwillend ontvangen door de andere partijen en het college van Burgemeester en Wethouders. Afgesproken werd hierover begin 2007 in de raadscommissie Grondgebied verder te praten.

De kwestie is actueel geworden nu de gemeente de laatste maanden enkele strategische grondaankopen heeft gedaan langs het Beukenlaantje. B en W willen deze grond gebruiken als ruilmiddel tegen gronden, die nodig zijn voor de aanleg van een fietspad langs het Groenewegje. Maar het kan nog wel geruime tijd duren alvorens dat is geregeld.

Tot die tijd kunnen de aangekochte gronden worden verpacht, wellicht met de uitdrukkelijke voorwaarde dat hierop in elk geval geen maïs mag worden verbouwd.

4.7 Deelgebied 7; Beuseberg, Zuurberg en Borkeld

4.7.1 Analyse

Het gebied Beuseberg, Zuurberg en de Borkeld bestaat landschappelijk uit de stuwwal, een aangrenzend smeltwaterplateau en de flanken van de stuwwal. Dit glooiende gebied behoort dus tot de hogere delen van de gemeente en is net als de andere hoge delen ook inziingsgebied voor neerslag. Een belangrijk deel van het deelgebied maakt deel uit van de ecologische hoofdstructuur en is voor natuur van belang als schakel in het grotere geheel. In de reconstructie is het gebied aangewezen als extensiverings- en vervevingsgebied. Ook recreatie is in dit gebied belangrijk, vooral in de bossen bij de Borkeld. De presentatie van de recreatiebedrijven sluit echter niet altijd goed aan bij de kwaliteit van de omgeving. Wanneer dit gebied meer actieve recreatie zal dragen, wordt de druk op de Holterberg mogelijk verminderd.

Het gebied kent ruimtelijk een zeer aantrekkelijke en gevarieerde indeling en is landschappelijk en cultuurhistorisch waardevol. Kenmerkend zijn de (naald-)bossen op de stuwwal (Zuurberg), het verblijfsrecreatiegebied op het aangrenzende plateau in de bossen bij de Borkeld en de redelijk kleinschalige graslanden met historische boerderijen en erven. De scherpe overgangen en hoogteverschillen tussen bos en weide zijn aan de zuid- en westzijde van de Zuurberg duidelijk waarneembaar. Bij de Beuseberg zijn de overgangen juist meer geleidelijk en onregelmatig van vorm. De vele landschapselementen, holle wegen en historische boerderijen en erven versterken het gevoel van authenticiteit van dit deelgebied. Fraai voorbeeld is het ensemble van Twentse boerderijen bij de Beuseberg. Hoewel het gebied aan de zuidzijde grenst aan de A1 is de invloed van de A1 op het gebied toch verrassend beperkt. De invloed is vooral merkbaar bij de op- en afrit van de A1.

4.7.2 Ontwikkelingen

Ontwikkelingen in dit deelgebied zijn op dit moment vooral gericht op kleine uitbreidingen of verbeteringen van recreatieve voorzieningen. Ook is het gebied in de recreienota aangewezen als omgeving voor extensieve en actieve recreatie (o.a. mountainbiken). De agrarische functie lijkt ook hier wat in de verdrukking te zijn en te kiezen voor functieverandering. Behoud van het karakteristiek landschap lijkt hier echter minder onder druk te staan, maar wordt juist gekoesterd. Aandachtspunt is de mogelijke invloed op de westrand van dit deelgebied door de transformatie die plaats kan vinden in het Holter- en Lokerbroek (LOG).

4.7.3 Opgaven voor het landschap

In dit deelgebied staat behoud en versterking van de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten en behoud van de aanwezige grondgebonden landbouw centraal.

De opgaven voor het deelgebied Beuseberg, Zuurberg en Borkeld zijn:

- behoud en beleefbaar maken van stijlranden;
- verscherpen van het ruimtelijke contrast op de overgang naar het naastgelegen open gebied;
- vergroten van de mogelijkheden voor extensief recreatief medegebruik;
- aandacht voor landschappelijk inpassing van bestaande recreatieterreinen;
- afgewogen ruimte bieden aan nieuwe recreatieve ontwikkelingen, waaronder recreatieterreinen de Haspel;
- behoud van onverharde wegen en holle wegen;
- behoud van historische boerderijen en erven.

4.7.4 Visie

Dit deelgebied is bijzonder fraai en wordt hoog gewaardeerd. De visie is er dan ook op gericht om dit fraaie beeld te behouden. Kansen zullen worden aangegrepen om versterking van de recreatieve voorzieningen hand in hand te laten gaan met goede landschappelijke inpassing van recreatie.

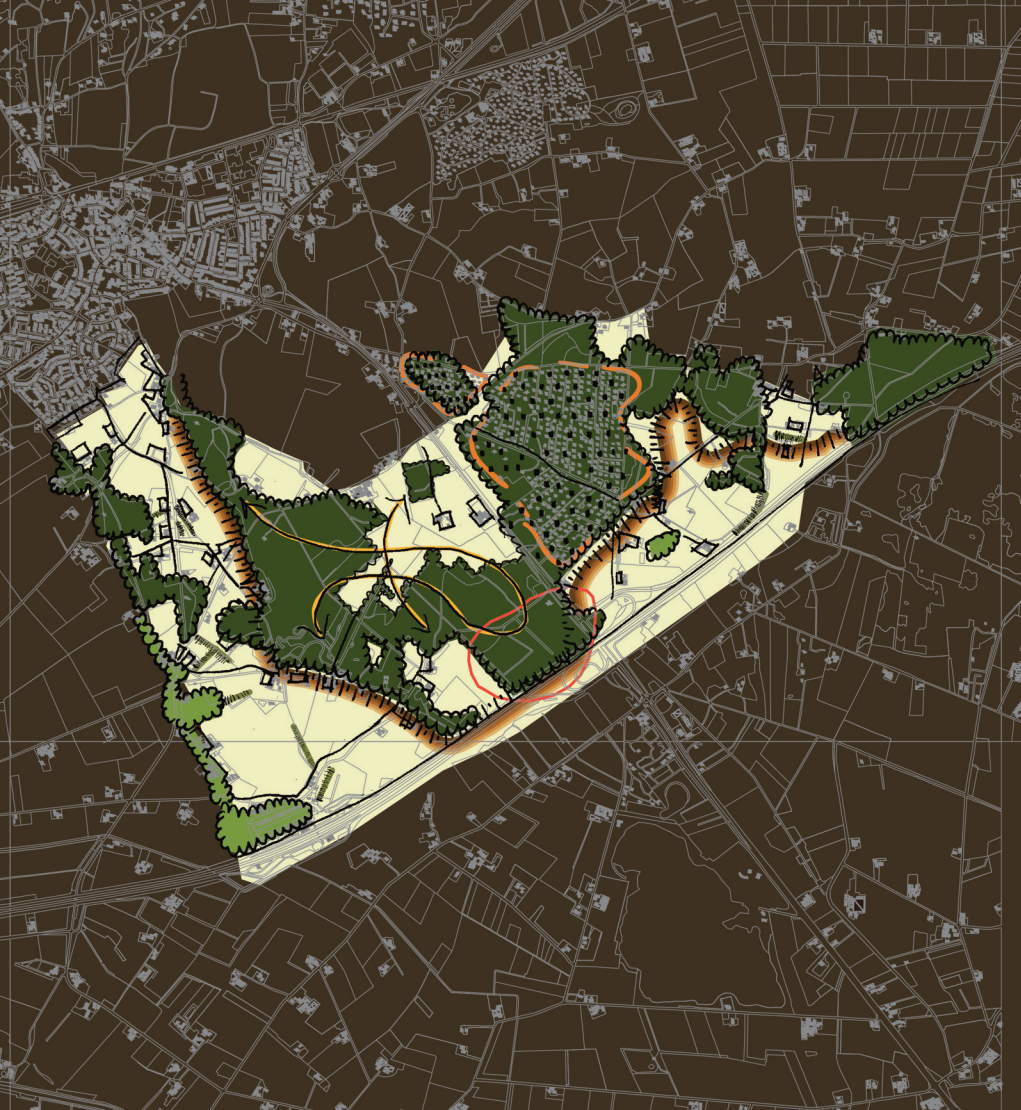
Dit deelgebied kan recreatief beter worden ontwikkeld, doch met behoud van het besloten en groene landschapsbeeld. Gedacht wordt aan de ontwikkeling van actieve vormen van recreatie rond de Zuurberg. De recreatieve verblijfsfunctie die nu in het gebied ligt (Zuurberg) is passend, maar ook hier blijft landschappelijke inpassing een aandachtspunt (zie ook de opmerking in paragraaf 4.6.4).

De nadruk in het gebied zal dus liggen op inpassing van routes. De (recreatieve) verbinding van dit gebied met de zuidzijde van de A1 is aanwezig (er zijn voldoende oversteekpunten) en behoeft geen speciale aandacht. Wel kan beter aangesloten worden op bestaande en te ontwikkelen routes in naastgelegen deelgebieden, onder andere die van en naar de Holterberg.

Het tamelijk kleinschalig agrarisch gebied buiten de bossen heeft voldoende landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteit. Het streven is deze kwaliteit te behouden of plaatselijk te versterken, zoals de beleefbaarheid van holle wegen en stijlranden en het behoud van de historische erven. De aanwezigheid van stijlranden kan bijvoorbeeld benadrukt worden door aan de hoge kant beplanting te stimuleren en de lage zijde vrij te houden van beplanting.

Behoud van grondgebonden landbouw in het gebied moet worden gestimuleerd. Ook moet nader gekeken worden naar de overgang van dit deelgebied met het meer dynamische deelgebied Holter- en Lokerbroek. Verdichting door de aanplant van enkele landschapselementen zorgt voor een duidelijke zichtbaarheid en beleving van de overgang tussen de verschillende deelgebieden.

Behoud en beleefbaar maken
stijlrand

Aanleg beplantingselementen op
de overgang naar deelgebied 3
(indicatief weergegeven)

Aanleg van nieuwe recreatieve
routes

Landschappelijk inpassing
bestaande recreatieterreinen,
ontwikkeling recreatieterein de
Haspel

4.8 Deelgebied 8; Oostflank Holterberg

4.8.1 Analyse

Deelgebied oostflank Holterberg heeft een bijzondere ondergrond, want het is een gordeldekzandrug. Een zandrug die parallel ligt aan de flank van de Holterberg. De rug zelf is infiltratiegebied, in de iets lager gelegen delen tussen de rug en de Holterberg kan kwel voorkomen wat bijzondere situaties voor natuur kan opleveren.

De op de rug liggende Ligtenbergenweg is een historisch, agrarisch lint, waar grootschalige agrarische bebouwing overheerst. Aan de westzijde valt het onder de invloedssfeer van de Holterberg en de bossen, waarin nog enkele eenmans-esjes liggen. Aan de oostzijde van het lint staan de meeste boerderijen met vergezichten over de open ontginningsvlakte van De Leiding / Overtoom richting Rijssen. Deze doorzichten worden voor een deel beperkt, doordat er een soort dubbellint aan de oostzijde van de weg ontstaan is. Achter de vaak meer historische boerderijen aan de weg liggen op enige afstand soms zeer grote agrarische bedrijven van recentere datum. Daar waar wel zichtlijnen aanwezig zijn kunnen de hoogteverschillen zeer goed ervaren worden. Aan de zuidrand van het gebied, aan weerszijde van de Rijssense weg, liggen enkele terreinen voor verblijfsrecreatie.

4.8.2 Ontwikkelingen

Het gebied behoort grotendeels tot het extensiveringsgebied. Uitbreiding van de intensieve veehouderij is nagenoeg niet mogelijk. De grondgebonden landbouw kent een proces van schaalvergroting en extensivering. De kleinere bedrijven zoeken naar nevenactiviteiten of stoppen. Daarom wordt in toenemende mate onderzocht of ook recreatieve functies in het lint een plaats kunnen krijgen, als nevenactiviteit van agrarische bedrijven of in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's). Ook wordt het toepassen van de

“rood voor rood” regeling door stoppende agrariërs overwogen (slopen van agrarische bebouwing in ruil voor een extra woning), hetgeen kan leiden tot een verdere verdichting van het lint.

De beschreven ontwikkelingen kunnen niet los gezien worden van het verkeerskundige aspect van de Ligtenbergenweg. De weg kent een groot aantal reeewild slachtoffers. Het treffen van maatregelen hiervoor is gewenst (gedacht kan worden aan het verkeersluw maken, verlagen van de maximumsnelheid of andere technische oplossingen).

4.8.3 Opgaven voor het landschap

Ruimte bieden aan aanwezige grondgebonden agrarische bedrijven en recreatieve nevenactiviteiten staat in dit deelgebied centraal, in combinatie met vergroten van de beeldkwaliteit en versterken van het bebouwingslint langs de Ligtenbergenweg.

De opgaven voor het deelgebied Oostflank Holterberg zijn:

- het bieden van ruimte voor agrarische voorzieningen in het lint, passend in het bestaande stramien / ritme en bieden van ruimte voor recreatieve voorzieningen in het lint, in bijvoorbeeld voormalige agrarische bedrijfsbebouwing;
- bieden van ruimte voor de bouw van een nieuwe (extra) woning in het lint, in combinatie met het verwijderen van ontsierende bebouwing en landschappelijke inpassing (toepassing rood voor rood regeling);
- vergroten van de (groene) ruimtelijke kwaliteit rond erven en recreatieterreinen;
- behoud van doorzichten en daarmee behoud van het sfeercontrast tussen de west- en oostzijde van het lint;
- treffen van maatregelen om verkeersslachtoffers onder de fauna te voorkomen/verminderen;
- benadrukken van de cultuurhistorisch waardevolle eenmans-esjes.

4.8.4 Visie

Ook hier kiezen we voor een gezonde bedrijfsvoering van grondgebonden landbouw (in samenhang met het volgende deelgebied) en willen daar weinig beperkingen aan opleggen. Wel streven we naar kwaliteitsverhoging van de gebouwde omgeving, eventueel door functieverandering mogelijk te maken.

De Ligtenbergenweg is een karakteristiek agrarisch lint met twee gezichten. De westzijde sluit aan bij de Holterberg, de oostzijde gaat over in het open gebied van De Leiding en Overtoom. Kortom een directe overgang in een klein deelgebied. De visie op de Ligtenbergenweg is er op gericht om het lint te behouden en zo ook de doorzichten van de weg naar het achterliggende open gebied.

Ondanks de belangrijke agrarische rol van de Ligtenbergenweg is de ontwikkelingsdruk op dit deelgebied hoog. Enerzijds door het proces van schaalvergroting in de landbouw, anderzijds door de recreatieve druk vanuit deelgebied Holterberg. Beide functies vragen om een visie.

De grondgebonden agrarische bedrijven in dit deelgebied zijn zeer belangrijk voor het beheer van de gronden in vooral deelgebied Omgeving De Leiding en Overtoom. Instandhouding van dat beheer betekent dat de agrarische bedrijven langs de Ligtenbergenweg moeten kunnen blijven bestaan. Daarom moet ruimte geboden worden aan de ontwikkeling van deze agrarische bedrijven. De uitbreidingen mogen echter niet ten koste gaan van de omringende natuurwaarden en het zicht vanaf de weg naar het open gebied.

De recreatieve betekenis van dit deelgebied bestaat nu vooral uit de aanwezigheid van de verblijfssterreinen De Prins en De Keizer. Nieuwe recreatieve functies kunnen op twee manieren een plek krijgen. Enerzijds kan er sprake zijn van vrijkomende agrarische bebouwing. Functieverandering kan dan hand in hand gaan met het verwijderen van ontsierende bebouwing. Anderzijds kan onderzocht worden of het lint, met behoud van karakter, verdicht kan worden. Door toepassing van de “rood voor rood” regeling kunnen nieuwe woningen in het lint worden toegevoegd, mits ontsierende bebouwing wordt gesloopt en gezorgd wordt voor een goede landschappelijke inpassing. Het toepassen van deze regeling kan alleen als de aanwezige grondgebonden landbouw hierdoor niet in haar ontwikkelingsmogelijkheden wordt beperkt.

Als aangenomen wordt dat de huidige maat tussen de meeste bedrijven de gemiddelde maat is die tussen de bedrijven gehandhaafd moet blijven (i.v.m. zichtlijnen), dan is het op slechts enkele plaatsen mogelijk om nieuwe bebouwingsclusters aan het lint toe te voegen. Essentieel is dat de ruime doorzichten richting de Holterberg en vooral richting deelgebied De Leiding en Overtoom behouden blijven. De landschappelijke opbouw wordt zo meer beleefbaar. Daarbij is het ook van belang dat de bebouwing achter het lint aan de Lichtenbergenweg niet wezenlijk toeneemt. Het is niet de bedoeling dat een dubbellint gaat ontstaan.

Om de beeldkwaliteit van dit deelgebied verder te verhogen wordt voorgesteld om de (recreatieve) erven groen in te pakken, zodat in aansluiting op het bosgebied groene ensembles ontstaan. Dit geldt ook voor de recreatierreinen in dit gebied. Cultuurhistorie kan worden benadrukt door weer enkele eenmansesjes in ere te herstellen en de bosrand van de Holterberg ruimtelijk nog gevarieerder te maken.

Inpassen agrarische of recreatieve erven en woonerven in het lint volgens het bestaande stramien / ritme

Aanleg erfbeplanting erven aan oostzijde Ligtenbergerweg (indicatief weergegeven)

Behoud van doorzichten tussen de west- en oostzijde van het lint

Treffen van maatregelen langs de Ligtenbergerweg om verkeersslachtoffers fauna te voorkomen (locatie indicatief aangegeven)

Landschappelijk inpassen recreatierelains

Verwijderen bos voor herstel historische akkers (éénmans-esjes)

vogelvlucht Ligtenbergerweg

groene erven Ligtenbergerweg

4.9 Deelgebied 9; Omgeving de Leiding en Overtoom

4.9.1 Analyse

Het deelgebied met Overtoom, Middelveen, De Leiding en het Ligtenbergerveld is een jonge ontginningsvlakte en helt licht af richting de Regge. Na 1850 heeft systematische vervening plaatsgevonden. De verschillende ontginningen zijn terug te herkennen aan de verschillende verkavelingspatronen. Het is een nat gebied, waar veel kwel vanuit de stuwwallen voorkomt. Er is een intensief stelsel van sloten. Des te natter het gebied, des te intensiever het netwerk van sloten, zoals in het Ligtenbergerveld. Vooral langs de slootkanten komen natuurwaarden voor door de aanwezige kwel. In het verleden kwamen deze natuurwaarden net als de kwel in het hele deelgebied voor.

Ook de aanwezigheid van verhoogd liggende wegen, zogenaamde dijkwegen wijzen op het natte karakter van dit deelgebied. Deze dijkwegen, met het kenmerkende verkavelingspatroon van het omliggende gebied, zijn zeer karakteristiek en van cultuurhistorisch waarde. Ook van cultuurhistorische waarde zijn de Zunasche Wal (deze wal vormt de oude markegrens tussen Rijssen en Wierden) en de aanwezige elzensingels. Het als grasland in gebruik zijnde verwevingsgebied is overwegend onderdeel van de bedrijfsvoering van de bedrijven aan de Ligtenbergeweg en is ook van belang voor weidevogels. Grote delen van het gebied zijn onderdeel van de ecologische hoofdstructuur. Het is er behoorlijk open, waardoor er sterke zichtrelaties zijn met de Holterberg en de dorpsrand van Rijssen. Er is weinig bebouwing en enkele wegen worden begeleid door beplanting. In het gebied komen nog veel onverharde wegen voor.

4.9.2 Ontwikkelingen

Ook hier is de verwachting dat het aantal agrarische bedrijven zal afnemen en schaalvergroting plaats zal vinden. Van grote invloed is de potentie van het gebied voor natuur. In de afgelopen jaren heeft al natuurontwikkeling plaats gevonden. Er wordt op korte termijn een ecologische verbindingzone aangelegd langs de dorpsrand van Rijssen (Elsenerbeek) en delen van het gebied zijn (voortkomend uit de landinrichting Rijssen) in het natuurgebiedsplan aangewezen als nieuwe natuur en als beheersgebied. Daardoor is ook meer agrarisch natuurbeheer te verwachten. Aan de randen van het gebied vinden initiatieven plaats op de overgang naar Rijssen en de bosranden van de Holterberg, Rijsserberg en de Borkeld.

4.9.3 Opgaven voor het landschap

Behoud van grondgebonden (melk-)veehouderij staat in dit deelgebied centraal, al dan niet in combinatie met weidevogelbeheer. Natuurontwikkeling vindt plaats in daarvoor aangewezen gebieden.

De opgaven voor het deelgebied de Leiding, Overtoom zijn:

- versterken van de natuurfunctie in het Overtoom-Middelveen, door geleidelijke transformatie. Leidend daarbij is het provinciaal natuurgebiedsplan;
- behoud en waar mogelijk versterking van openheid in het gebied door verwijderen van beplanting en indien mogelijk ontstening;
- aanleg van recreatieve routes tussen Rijssen en de Holterberg en langs de Elsenerbeek;
- behoud van onverharde wegen;
- het accentueren van dijkwegen en bijbehorende historische (verkavelings-) patronen;
- herstel van de Zunasche Wal;
- aanleg van de ecologische verbindingzone Elsenerbeek.

4.9.4 Visie

Voor deelgebied Omgeving de Leiding en Overtoom wordt gekozen voor (melk-)veehouderij in samenhang met het verder vergroten van openheid. In de aangewezen nieuwe natuurgebieden zal de natuurfunctie worden versterkt en zal door vernatting de (kvelgebonden) natte natuurwaarde toenemen.

Samen met deelgebied Oostflank Holterberg is de melkveehouderij de gebruiker en beheerder van dit door graslanden gedomineerde gebied. Door de openheid van het gebied komen er veel weidevogels voor, ook buiten het daarvoor aangewezen weidevogelgebied. Doel is nog meer openheid te krijgen in het gebied, maar die openheid is wel genuanceerd. Elzensingels zijn in de meest natte delen van het gebied waardevol en blijven behouden. En ook waardevolle landschapselementen als de Zunasche Wal worden hersteld, inclusief de beplanting met eiken. Maar overige beplanting wordt niet actief in stand gehouden, de openheid van het gebied zal daardoor worden versterkt. Kansen tot het verwijderen van (de schaars aanwezige) bebouwing worden aangegrepen. Naast het herstel van de Zunasche Wal wordt ervoor gekozen om ook de cultuurhistorisch waardevolle dijkwegen te accentueren. Door de taluds wat meer aan te zetten kan het hoogteverschil met het omliggende lager gelegen gebied op eenvoudige wijze worden benadrukt.

Het landschapsbeeld wordt bepaald door graslanden, slootkanten en de ruigten die daar in groeien. De ontwikkeling van natte natuur zal waarschijnlijk niet verspreid door het gebied gaan plaatsvinden, prioriteit hebben die delen van het gebied waar kvel aan de oppervlakte komt. De natuurontwikkeling zal voornamelijk plaatsvinden in de in het natuurge-

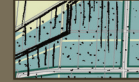
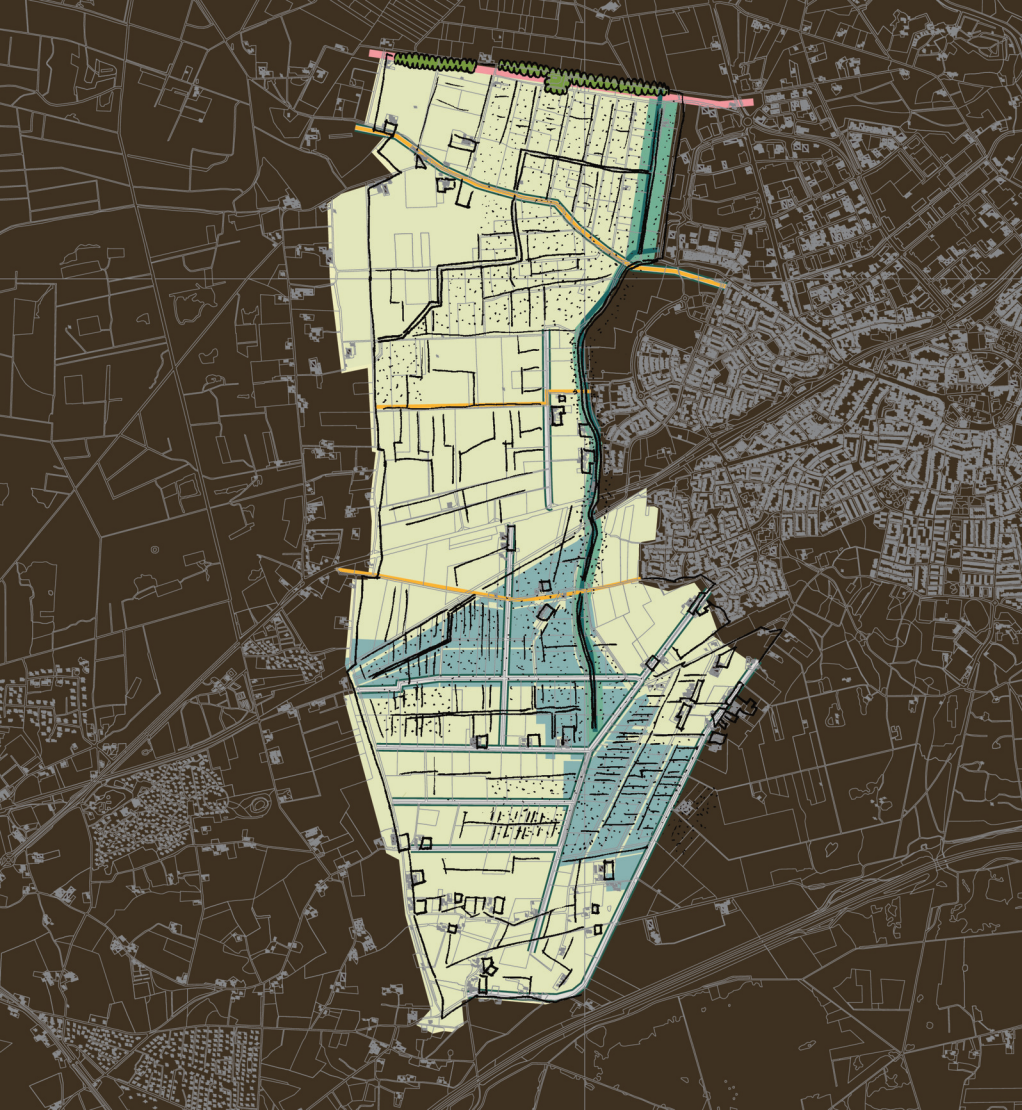
biedsplan aangewezen gebieden: het Ligtenbergerveld (beheergebied) en het Overtoom-Middelveen (nieuwe natuur). Het overige gebied blijft landbouw met aandacht voor weidevogels.

De dorpsrand van Rijssen zal via de noordzuid gerichte ecologische verbindingszone Elsenerbeek groen ingevuld gaan worden. Er ontstaat een duidelijke rand en een groene omkadering van het deelgebied. Langs de Elsenerbeek zal een recreatieve route komen en we streven ernaar om ook recreatieve routes te realiseren die Rijssen verbinden met de Holterberg. De dijkwegen en zandwegen vormen hiervoor de basis.

Zunasche Wal

Versterken van de natuurfunctie door geleidelijke transformatie (provinciaal natuurgebiedsplan is leidend)

Vergroten openheid in het gebied, verwijderen beplanting en waar mogelijk ontstening;

Aanleg recreatieve routes

Accentueren dijkwegen en behoud bijbehorend historisch verkavelingspatroon.

Herstel van de Zunasche Wal

Aanleg ecologische verbingszone Elsenerbeek

4.10 Deelgebied 10; de Rijsserberg

4.10.1 Analyse

Deelgebied de Rijsserberg is opnieuw een gebied dat onderdeel is van het stuwwallencomplex Sallandse Heuvelrug. Het gebied kent veel reliëf en is relatief hoog gelegen. Het gebied bestaat voor een belangrijk deel uit naaldbos met open stukken waarin droge heide en bijzondere jeneverbesstruiken groeien. De randen van de Rijsserberg bestaan uit graslandpercelen, die zich openen naar de lager gelegen gebieden van het Middelveen en richting Enter. De Rijsserberg is onderdeel van de ecologische hoofdstructuur. Vrijwel het hele deelgebied is aangewezen als extensiveringsgebied.

Verspreid in het bos liggen (recreatie)woningen met tuinen en andere functies, vooral in de noordrand bij Rijssen. Soms is sprake van een groot contrast tussen het natuurlijke bos en de cultureel-rijke functies en tuinen. Veel functies liggen langs een radiaal patroon van wegen, vooral langs de Markelose Weg en Enterstraat (twee meest oostelijke radialen). Langs de zuidrand loopt de A1. De Rijsserberg is van groot belang voor (verblijfs-)recreatie en samen met de andere functies en infrastructuur vraagt dit om een goede afstemming met de gewenste natuurfunctie van de Rijsserberg. Een sterke recreatieve zonering is gewenst, zoals beschreven in het beheerplan voor de gemeentebossen.

4.10.2 Ontwikkelingen

Door de stedelijke functies op en in de nabije omgeving van de Rijsserberg zijn verspreid over het gebied ontwikkelingen gaande. Op de Rijsserberg

gaat het bijvoorbeeld om functiewijzigingen van gebouwen (waaronder steenfabriek de Brekeld en de steenfabriek bij Markelo) en verbetering van recreatieve voorzieningen aan de rand van Rijssen (aanleg nieuwe sportvelden, trimbaan, etc.). Langs de oostflank van de Rijsserberg speelt de landschappelijke inpassing van het toekomstige bedrijventerrein bij Enter. Ook verdergaande natuurontwikkeling, o.a. in de omgeving van het ecoduct, zal in toenemende mate van invloed zijn op het gebied.

4.10.3 Opgaven voor het landschap

In dit deelgebied staat het verhogen van de ecologische waarde van het bos-/natuurgebied centraal, alsmede ruimte bieden aan extensieve vormen van recreatie.

De opgaven voor deelgebied de Rijsserberg zijn:

- versterken van de natuurfunctie van het bosgebied in samenhang met de flankgebieden;
- behoud bestaande heideterreinen en terreinen met jeneverbessen;
- realiseren nieuw landgoed op het voormalige steenfabrieksterrein;
- creëren van landschappelijke overgangen op de oostflank, in aansluiting op de landschapsplannen rond bedrijventerrein Enter;
- versterken van de ecologische waarden en het landschapsbeeld van de aanwezige bosranden;
- herinrichten van de omgeving van het ecoduct zodat de faunapassage over de A1 optimaal kan functioneren;
- in het bosgebied behoud van bestaande “bostuinen” en het stimuleren van meer natuurlijk aangelegde (bos)tuinen bij (recreatie)woningen.

4.10.4 Visie

Voor de Rijsserberg streven we naar verhoging van de natuurwaarden en een geleidelijk landschappelijke overgang tussen bosgebied en omringend landschap.

Op de Rijsserberg is het beheerplan leidend. Ten gunste van natuur vindt bosomvorming plaats; van naaldbos naar gevarieerd loofbos. Een goed beheer van de heide- en jeneverbesterreinen leidt ertoe dat deze behouden blijven. Daarnaast verdienen de bosranden meer aandacht. Door harde bosranden om te vormen tot bosranden met mantel- zoomvegetaties zal de betekenis voor flora en fauna toenemen. Vooral een goede aansluiting van het bos op het ecodukt over de A1 heeft prioriteit. Door de inrichting van het bos rond de faunapassage aan te passen op de nieuwe functie kan het ecodukt beter functioneren.

Op de Rijsserberg liggen relatief veel (recreatie)woningen. De meeste woningen hebben fraaie bostuinen die op natuurlijke wijze overlopen in het omliggende bosgebied. Voorlichting aan de bewoners is echter gewenst om te voorkomen dat in de toekomst deze tuinen sterk worden gecultiveerd.

Verdere verstening op de Rijsserberg is niet wenselijk. Kansen moeten worden gegrepen om ruimte terug te geven aan natuur of een betere zonering van bebouwing en natuur mogelijk te maken. Een goed voorbeeld daarvan is de omvorming van het steenfabrieksterrein de Brekeld dat wordt omgevormd tot een landgoed, met nieuw aan te leggen bos en een landhuis.

Om de draagkracht van het bos voor natuur en recreatie te versterken wordt op de flanken voorgesteld om extra landschapselementen aan te leggen. De 'vergroening' van de flanken aan zowel de west- als de oostzijde dient

als aantrekkelijk overgangsgebied voor natuur en zorgt voor een goede inpassing van voorzieningen. Zo is het gewenst om de camping aan de oostzijde van de Rijsserberg (De Biesterij) beter landschappelijk in te passen. Ook wordt voorgesteld beplantingslijnen aan te leggen, die genoemd worden in het waterretentieplan voor het bedrijventerrein op aangrenzend grondgebied van Enter. Deze lijnvormige landschapselementen die vanuit dit wateropvanggebied haaks richting de Rijsserberg zijn geprojecteerd moeten nog verder worden uitgewerkt.

Versterken van de natuurfunctie door omvorming naaldbos naar loofbos

Toevoegen landschapselementen westflank van de Rijsserberg (indicatief)

Behoud bestaande heideterreinen en terreinen met jeneverbes

Aanleggen beplantingselementen oostflank Rijsserberg (indicatief aangegeven) in aansluiting op plan bedrijventerrein Rijssen-Enter

Creëren meer natuurlijke bosranden

Herinrichten van de omgeving van het ecoduct

Behoud van en stimuleren aanleg "bostuinen"

Realiseren nieuw landgoed: aanleg bos met landhuis

Impressie bostuinen

4.11 Deelgebied 11; de Regge

4.11.1 Analyse

Deelgebied de Regge bestaat uit een smalle strook land tussen de rivier de Regge en de noordoever van Rijssen. In de strook liggen meerdere stedelijke voorzieningen, die het gebied versnipperen. Het gebied als geheel is daardoor slecht bereikbaar. De ruimte voor natuur en water beperkt zich vooral tot de directe oever van de Regge. In het gebied liggen ook enkele boerderijen aan doodlopende wegen, de gronden zijn in gebruik als grasland. Bijzonder element in de zone langs de Regge is de Pelmolen en het Hollandse landschap van weiden en knotwilgen dat daar omheen is gecreëerd.

4.11.2 Ontwikkelingen

De aandacht voor de Regge vanuit water en natuur is op dit moment groot. Dit komt tot uiting in de Reggevisie, het Stroomgebied Actie Plan en het feit dat de Regge is aangewezen als robuuste verbindingszone. In de komende jaren zal langs de Regge dan ook ruimte worden gemaakt voor een natuurlijker watersysteem en rivierbegeleidend landschap. Vanuit de gemeente zal de trend worden doorgezet om de beleving van de Regge te versterken en de presentatie van Rijssen, als stad aan de rivier, verder te verbeteren. Daarnaast is een informatiepunt gewenst waar voorlichting wordt gegeven over de Reggevisie en de natuurontwikkeling die plaatsvindt in het Reggedal.

4.11.3 Opgaven voor het landschap

In dit deelgebied staat het herstel van natuurlijke watersystemen centraal, gecombineerd met herstel van rivierbegeleidend landschap.

De opgaven voor het deelgebied van de Regge zijn:

- realiseren robuuste verbindingszone Regge; meer natuurlijk Reggedal;
- herstel halfopen rivierlandschap; herstel zomer en winterbed, overstrooming van gronden;
- accentueren van de entree van Rijssen door Rijssen een gezicht te geven aan de Regge. De presentatie van Rijssen als stad aan de rivier moet zowel vanaf de weg als vanaf het spoor zichtbaar zijn;
- het vergroten van de beleving van de Regge en toegankelijkheid van de rand van het rivierdal voor recreatief medegebruik;
- herstel van de Zunasche wal (zie ook deelgebied 9).

4.11.4 Visie

Voor dit deelgebied is de Reggevisie van Waterschap Regge en Dinkel leidend. Herstel van watersystemen gecombineerd met herstel van karakteristiek rivierbegeleidend landschap is het doel.

Het gebied rondom de Pelmolen wordt gezien als goede referentie voor het gewenste halfopen landschap langs de Regge. Dit landschap bestaat uit een natuurlijke rivier met maximale ruimte voor overstroming van lage gronden en langs de rivier worden bosjes afgewisseld met weiden, knotwilgen en rietkragen, waarbij ook de hogere delen of esjes benadrukt kunnen worden. Het Waterschap Regge en Dinkel verwoordt de visie op de toekomst van de Regge als volgt:

Met de keuze van dynamische rivier als uitgangspunt voor de nieuwe inrichting gaan we terug in de tijd. Uniek is dat we teruggaan naar de tijd van voor de oprichting van het waterschap. De rivier krijgt weer het beeld met een kronkelende loop en inundatie van de gronden eromheen. Opvallend is dat een vergelijking van de kaartbeelden van 1790, 1835 en 1894 nauwelijks veel verschil oplevert in de loop van de rivier, je vindt geen rivierprocessen zoals bochtafsnijdingen terug binnen dit tijdsbeeld.

Een dynamisch systeem met naast winter- ook zomerinundatie is landschappelijk gezien prima, ... Voor het totale landschapsbeeld van het rivierdal is niet alleen de rivier maar ook de invulling van de gronden (direct) naast de Regge bepalend. Zonder menselijk ingrijpen ontstaat een aaneengesloten bos ..., wel ingrijpen geeft een meer open beeld en refereert aan de periode met weldegronden, tussen ongeveer 1400 en 1884. Historisch gezien is beide verantwoord. Landschappelijk verdient een combinatie van open (weide) en gesloten (bos) de voorkeur. De beleving van de rivier komt binnen een

afwisselend beeld beter tot zijn recht. Overstroming tot aan de natuurlijke hoogtes, meandering, beplanting die de loop accentueert, etc.

Op dit moment gaat de Regge binnen de gemeente Rijssen-Holten voor een belangrijk deel schuil achter industrie en bedrijvigheid. Dit is jammer, want de omgeving van de Pelmolen illustreert hoe mooi de Regge kan zijn. Het belangrijkste punt van waarneming van de Regge is op dit moment bij de brug over de rivier richting Wierden (N350). De entree van Rijssen wordt echter ook beleefd vanuit de (stop)trein van/naar Deventer. Ook de Pelmolen is een mooi punt van waaruit de Regge kan worden ervaren. Dit punt kan worden aangegrepen om en de beleving van de Regge te benadrukken én de toegankelijkheid van het rivierdal te vergroten.

Nabij de Pelmolen ligt een kans om op gemeentegrond een recreatief-educatief centrum te starten, gecombineerd met een grotere toegankelijkheid van het rivierlandschap rondom het centrum. Ons doel is om het totale recreatieve concept van dit gebied te versterken en voor burgers deze prachtige omgeving nog meer betekenis te geven.

Deze keuze past goed in de andere gebiedsfuncties recreatie en natuur.

Realiseren robuuste
verbindingszone Regge

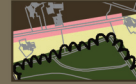
Herstellen halfopen
rivierenlandschap Regge;

Presentatie van Rijnssse als stad
aan de rivier, zowel vanaf de weg
als vanaf het spoor

Pelmolen als startpunt voor
recreatieve en educatieve routes
beekdal Regge

Herstellen Zunasche wal

BIJLAGE: REACTIENOTA LANDSCHAPSONTWIKKELINGSPLAN

Het landschapsontwikkelingsplan van Rijssen-Holten is op 7 juni 2007 tijdens een informatie-avond/inloopavond in het Parkgebouw te Rijssen gepresenteerd aan de inwoners van de gemeente en andere belangstellenden. Bewoners zijn via publicaties in het Rijssens Nieuwsblad, via flyers en via de website van de gemeente op de hoogte gesteld van deze informatie avond. Tijdens de informatieavond is het landschapsontwikkelingsplan door bureau BRO gepresenteerd, waarna er ruimte werd geboden voor discussie. Na de presentatie konden de bezoekers in de hal van het parkgebouw de visiekaarten van de verschillende deelgebieden (11 in totaal) op groot formaat bekijken en nadere informatie inwinnen bij de aanwezige ambtenaren. Naast de gemeente waren ook het Oversticht en het Waterschap Regge en Dinkel aanwezig met een stand en was er voorlichtingsmateriaal aanwezig van Landschap Overijssel.

Na de informatieavond heeft het ontwerp-landschapsontwikkelingsplan vanaf 13 juni 2007 gedurende een periode van 6 weken, ter inzage gelegen bij de gemeentewinkel in Rijssen en bij de Publieksbalie in het gemeentehuis te Holten. In deze periode zijn mensen in de gelegenheid gesteld schriftelijk op het plan te reageren. Het ontwerp-landschapsontwikkelingsplan was in die periode ook te bekijken en te downloaden van de website van de gemeente: www.rijssen-holten.nl. De gemeente heeft vier schriftelijke inspraakreacties ontvangen. Daarnaast zijn er tijdens de informatieavond een aantal opmerkingen gemaakt die geleid hebben tot aanpassingen in het plan of op de plankaart, deze worden hieronder toegelicht.

Landschapsontwikkelingsplan inspraakreacties:

1. [REDACTED] Schuppertsweg 4 te Holten

Verzoekt in deelgebied 7 (Beuseberg, Zuurberg en Borkeld) het agrarisch bouwblok buiten het plan te laten vallen, of het plan zo aan te passen dat uitbreiding van de intensieve veehouderij mogelijk blijft en op deze locatie het realiseren van een sterlocatie mogelijk te maken. Het agrarisch bedrijf ligt in het vervevingsgebied en omvat een varkenshouderij met 20 hectare grond. In vervevingsgebieden is volgens het reconstructieplan uitbreiding en hervestiging van intensieve veehouderijbedrijven mogelijk door de aanwijzing van sterlocaties. In het landschapsontwikkelingsplan wordt bij deelgebied 7 echter aangegeven dat in dit gebied de grondgebonden landbouw behouden moet worden en zo mogelijk moet worden gestimuleerd.

[REDACTED] geeft aan in principe geen problemen te hebben met de plannen zoals voorgesteld in het landschapsontwikkelingsplan, maar wil graag een sterlocatie. Hij verwacht dat bij bestemmingsplanwijzigingen het landschapsontwikkelingsplan een rol gaat spelen in de afweging.

Antwoord:

Een varkenshouderijbedrijf valt onder de noemer "intensieve veehouderij", ook indien het bedrijf beschikt over 20 hectare grond. Binnen de aangegeven beleidsruimte van het bestemmingsplan buitengebied Holten en binnen de mogelijkheden die het reconstructieplan en de milieuwetgeving biedt, is uitbreiding van de intensieve veehouderij mogelijk. Het landschapsontwikkelingsplan doet geen uitspraken over het wel of niet toekennen van

sterlocaties, daar is het landschapsontwikkelingsplan niet voor. Het is een sectorale nota gericht op landschapsontwikkeling. Het al dan niet aanwijzen van een sterlocatie vraagt om een integrale afweging van belangen, waarbij verder wordt gekeken dan uitsluitend het landschapsbelang. Indien na een integrale afweging blijkt dat een bepaalde ontwikkeling planologisch toegestaan kan worden, kan het landschapsontwikkelingsplan een rol spelen bij de landschappelijke inpassing, d.q. het treffen van landschapsversterkende maatregelen.

In de bijlage van uw reactie heeft u een kopie bijgevoegd van de afwijzing van uw aanvraag omtrent het bouwen van een omvangrijke composteerinrichting op uw bedrijf met een omvang van 5000 ton. In de afwijzing omtrent de afwijzing is meegewogen dat het geen bedrijfseligen activiteit betreft en dat een dergelijke grote composteerinrichting gepaard gaat met een groot aantal verkeersbewegingen, hetgeen in het gebied van de Schuppertsweg niet wenselijk is (brief GN/RI-0000, d.d. 6 februari 2007). Daarnaast is aangegeven dat de composteerinrichting in deze vorm en omvang niet past in de visie van het landschapsontwikkelingsplan. Het landschapsontwikkelingsplan kan als sectorale nota een rol spelen bij de integrale afweging inzake een bestemmingsplanherziening, voor zover het landschappelijke aspecten betreft. Aangezien het landschapsontwikkelingsplan een sectorale en geen integrale nota is, kan een verzoek tot bestemmingsplanwijziging niet alleen op basis van deze nota worden getoetst. Bij een ruimtelijke afweging dienen door de gemeente meer factoren te worden betrokken. Op basis van een integrale afweging van belangen is een composteerinrichting met de aangegeven omvang op deze locatie niet mogelijk.

2. Waterschap Groot Salland

Een deel van de Soestwetering is aangewezen als waterlichaam in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water. Dit deel zal door het waterschap op de middellange termijn worden uitgevoerd (voor 2015). Het overige deel van de Soestwetering zal op de lange termijn worden uitgevoerd (na 2015). In de tekst van het rapport is dit aangegeven, op verzoek van het waterschap Groot Salland. Het waterschap vraagt de gemeente om dit onderscheid in midden en lange termijn uitvoering van de Soestwetering, ook op de visiekaart van deelgebied 1 weer te geven. Als bijlage heeft het waterschap de waterlichamenkaart (concept december 2006) bijgevoegd.

Antwoord:

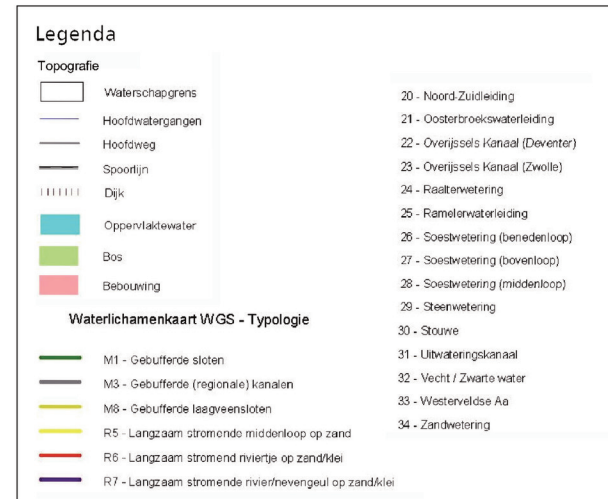
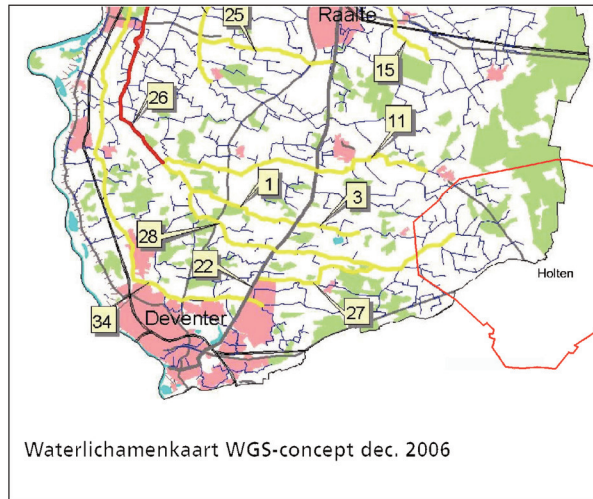
Volgens de visiekaarten en de beschrijving van de visie zoals weergegeven in deel 2 van het landschapsontwikkelingsplan, krijgt de Soestwetering meer natuurlijke oevers conform model Waterlood. In de tekst van het landschapsontwikkelingsplan zijn in de visie (deel 2, par. 4.1.2 en 4.1.4) op verzoek van het waterschap Groot Salland verschillende passages opgenomen over de Soestwetering. Ook in deel 3 (projectenbundel) bij project 1.2 wordt ingegaan op de Soestwetering als blauwe drager. De werkzaamheden die op korte, middellange en lange termijn plaatsvinden worden in deel 3 per project beschreven.

Op de visiekaarten in het Landschapsontwikkelingsplan wordt geen onderscheid gemaakt tussen werkzaamheden die op korte termijn, middellange termijn of lange termijn worden uitgevoerd. Dat geldt ook voor andere waterlopen, en voor de andere projecten behorend bij de verschillende deelgebieden die in het landschapsontwikkelingsplan worden genoemd.

De visiekaart geeft de toekomstvisie en in de projectenbundel (deel 3) kan worden bekeken welke prioriteit of termijn daarmee is gemeoid.

Hieronder is een uitsnede van de waterlichamenkaart van het waterschap Groot Salland opgenomen. In de kaart is met een rode contour de gemeentegrens van Rijssen-Holten aangegeven. Het tracé van de Soestwetering dat

is aangewezen als waterlichaam in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water staat op deze kaart aangegeven met een gele lijn. De gele lijn staat gelijk aan de code R5 in de legenda. Het tracé dat ligt in de gemeente Rijssen-Holten wordt globaal begrensd door de Pasmansweg-Schapendijk en Beumersteeg. Dit tracé wordt uitgevoerd voor 2015 conform de plannen van het waterschap. De volledige kaart staat weergegeven op de website van het waterschap: www.wgs.nl.

3. Cumela, namens [REDACTED], [REDACTED] te Rijssen

Het bedrijf van [REDACTED] ligt in deelgebied 9, in een zgn. extensiveringsgebied. In de visie van het landschapontwikkelingsplan staat dat ontwikkeling en/of uitbreiding van bedrijven op voorhand niet gewenst is. Extensieve veehouderijbedrijven en niet-agrarische bedrijven dienen echter volgens [REDACTED] wel voldoende ruimte te behouden voor uitbreiding en groei.

Antwoord:

Het gebied waar de [REDACTED] ligt, behoort tot het extensiveringsgebied. Uitbreiding van de intensieve veehouderij is in deze gebieden niet gewenst. Het reconstructieplan heeft de extensiveringsgebieden aangewezen, het landschapontwikkelingsplan is daaraan volgend.

Voor deelgebied 9 staat in de visie van het landschapontwikkelingsplan: "de verwachting is dat het aantal agrarische bedrijven in dit deelgebied zal afnemen en schaalvergroting zal plaatsvinden". Tot de doelstellingen behoort: "Het behoud van grondgebonden (melk) veehouderij ..." en "het bieden van ruimte aan ontwikkeling van bestaande grondgebonden agrarische bedrijven". Ook staat in het plan aangegeven dat de grondgebonden agrarische bedrijven zeer belangrijk zijn voor het beheer van de gronden en dat instandhouding van dat beheer betekent dat ruimte moet worden geboden aan de ontwikkeling van de grondgebonden agrarische bedrijven.

Het landschapontwikkelingsplan doet geen uitspraken over de uitbreidingsmogelijkheden van individuele agrarische bedrijven en van niet-agrarische bedrijven. Die zaken worden geregeld in het bestemmingsplan buitengebied. De ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden en bebouwingsmogelijkheden die het vigerende bestemmingsplan biedt worden door het landschapontwikkelingsplan niet beperkt.

4. Camping de Holterberg BV, mevrouw [REDACTED]

De camping is op dit moment goed landschappelijk ingepast. Een nog betere landschappelijke inpassing gaat ten koste van de bruto/netto verhouding binnen het bedrijf, hetgeen leidt tot een groot verlies aan standplaatsen.

Het terugbrengen van het landschap in de toestand van rond het jaar 1900 lijkt toeristisch gezien een goed idee, maar is niet goed voor de agrarische sector, die nu voor een groot deel verantwoordelijk is voor het landschapsonderhoud. In de praktijk zal dit betekenen dat de agrarische sector ten dode is opgeschreven met als gevolg een verpaupering van het platteland.

Antwoord:

De landschappelijke structuren van rond het jaar 1900 zijn voortgekomen uit geomorfologische, bodemkundige, natuurlijke en antropogene processen. De toentertijd ontstane structuren zijn karakteristiek voor het Twentse en Sallandse landschap en nog steeds herkenbaar. Door bij het toestaan van nieuwe ontwikkelingen meer rekening te houden met deze landschapsstructuren en deze waar mogelijk te versterken, kunnen ontwikkelingen die passen bij de huidige tijd beter worden ingepast in het karakteristieke landschap. De gemeente gaat het landschap niet terugbrengen in de toestand van rond het jaar 1900. De gemeente zal wel nieuwe ontwikkelingen meer gaan toetsen aan de landschappelijke consequenties, waarbij actieve landschapontwikkeling wordt gestimuleerd. Bij deze landschapontwikkeling is het wenselijk aan te sluiten bij de structuren en karakteristieken die kenmerkend zijn voor het landschapstype. Daarbij vormt het jaar 1900 een goed referentiepunt.

De ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden en bebouwingsmogelijkheden die het vigerende bestemmingsplan biedt aan bedrijven worden door het landschapontwikkelingsplan niet beperkt. Dat geldt ook voor agrarische en

recreatieve bedrijven. Voor camping de Holterberg is er dus geen sprake van een verlies aan standplaatsen. Het huidige toegestane aantal zal niet naar beneden worden bijgesteld.

Indien een recreatiebedrijf meer mogelijkheden wil dan de huidige planologische situatie toestaat en dus ruimere uitbreidingsmogelijkheden wil dan volgens het bestemmingsplan mogelijk is, zal de gemeente een nieuwe integrale afweging moeten maken. Daarbij zal ook worden gekeken naar de landschappelijke inpassing en mogelijkheden ter versterking van het landschap. Recreatiebedrijven vormen daarbij een specifiek aandachtspunt. Daar de recreatieve sector gebaad is bij een landschappelijk fraaie omgeving zal de uitstraling van de recreatiebedrijven op de omgeving ook nadrukkelijk moeten worden meegenomen bij uitbreidingsplannen. Uitbreidingsmogelijkheden mogen niet ten koste gaan van de landschappelijke inpassing van deze bedrijven, maar moeten zo mogelijk een bijdrage leveren aan de versterking van het landschap.

U stelt dat de agrarische sector met dit plan ten dode is opgeschreven. Die mening delen wij absoluut niet. De agrarische sector is een belangrijke beheerder van het buitengebied en zal dat in de toekomst ook blijven. De agrarische bedrijven kunnen zich, binnen de kaders die het bestemmingsplan en het reconstructieplan biedt, blijven ontwikkelen. Het landschapontwikkelingsplan staat dat niet in de weg. Het is belangrijk dat bepaalde landschapstructuren worden beschermd, maar zoals u aangeeft voelt de agrarische sector zich nu ook al verantwoordelijk voor het landschap en het landschapsonderhoud, dus dat verandert de bedrijfsvoering niet. Zodra agrarische bedrijven meer mogelijkheden willen dan de bestaande planologische kaders, of landschapselementen willen verwijderen/verplaatsen, zal altijd een nadere afweging plaatsvinden, waarbij dan ook wordt gekeken naar mogelijkheden ter versterking van het landschap.

5. Mondelinge inspraakreacties tijdens de informatie avond

Tijdens de informatieavond zijn een aantal opmerkingen gemaakt die hebben geleid tot aanpassingen in de tekst van het (ontwerp) landschapsontwikkelingsplan of op de kaartbeelden:

De volgende reactie heeft geleid tot een voetnoot in de tekst van deelgebied 3:

Er is veel discussie omtrent wel of geen inplaatsing van intensieve veehouderijbedrijven in de landbouwontwikkelingsgebieden. Deze discussie moet eerst worden gevoerd, voordat in deelgebied 3 een casco structuur wordt aangelegd.

De volgende reacties hebben geleid tot aanpassingen op de kaartbeelden:

- De contour stedelijk gebied versus bebouwde kom bleek op de kaartbeelden niet overal correct te zijn weergegeven, met name aan de westzijde van de kern Rijssen.
- Niet alle kaartbeelden van de deelgebieden bleken naadloos op elkaar aan te sluiten.
- Alle legenda-eenheden moeten worden verklaard in de legenda. Bij kaartbeeld 3 en 5 klopten de teksten bij de legenda-eenheden niet.
- De Regge is een robuuste verbindingzone, dat moet meer zichtbaar gemaakt worden.
- Terrein de Brekeld (voormalige steenfabriek) moet worden aangegeven op het kaartbeeld en in de legenda worden opgenomen als te realiseren "nieuw landgoed".

LITERATUURLIJST

1. Beeldkwaliteitsplan Holtenberg, Zeelenberg Architectuur, 2004.
2. Beheersplan Waterschap Rijn en IJssel 2002 – 2005, Waterschap Rijn en IJssel, 2001.
3. Beheersvisie Gemeentebossen Rijssen-Holten
4. Bestemmingsplan buitengebied Holten, Witpaard-Partners, 1992 - 1999.
5. Bestemmingsplan buitengebied Rijssen, ontwerp 2006
6. Concept Berm- en slootbeheer, gemeente Rijssen-Holten, 2005.
7. Cultuurhistorische Atlas, Het Oversticht, 2002.
8. Cultuurhistorische brochure Nationaal Park
9. Cultuurhistorische kenschetsten
10. Ervenconsulent en particulieren, Het Oversticht, 2006.
11. Europese Kaderrichtlijn Water (www.kaderrichtlijnwater.nl)
12. GIS-bestanden, gemeente Rijssen-Holten, 2006.
13. GIS-bestanden, Waterschap Groot Salland, 2006.
14. Groene en Blauwe Diensten ILG met de ontwerpregeling
15. Handleiding en beleidsregels Provincie Overijssel
16. Het landschap als inspiratiebron, Het Oversticht 2002.
17. Inrichtingsplan Elzenerbeek
18. Instrumentarium bij landschappelijke inpassing van nieuwe bebouwing, Landschapsbeheer Nederland e.a., 2005.
19. Inventarisatie karakteristieke monumenten Oversticht
20. Inventarisatie karakteristieke panden Rijssen-Holten, Het Oversticht, 2005.
21. Kaartmateriaal, aangeleverd door Waterschap Regge en Dinkel, 2006.
22. KICH (website)
23. Kopie Beheersvisie gemeentebossen
24. Kopie structuurvisie gemeente Rijssen 1997
25. Landinrichtingsplan Rijssen, DLG, 2000.
26. Landschapsbeleidsplan Holten, Oranjewoud, 1998.
27. Landschapsbeleidsplan Rijssen, SAB, 1999
28. Lange Afstands Wandelpaden en fietspaden netwerk toevoegen

29. Leidraad 'stap voor stap', streefbeeld en watergangen Waterschap Regge en Dinkel, Grontmij, 2005.
30. [REDACTED] Beheer- en Inrichtingsplan Sallandse Heuvelrug, Nationaal Park de Sallandse Heuvelrug, 2004.
31. Locatieonderzoek nieuw bedrijventerrein gemeente Rijssen-Holten, BRO, 2006.
32. Milieubeleidsplan 2005-2009, Gemeente Rijssen-Holten, 2004.
33. Monumentenlijst, Het Oversticht.
34. Natuurgebiedsplan Salland, Provincie Overijssel, 2003.
35. Natuurgebiedsplan Zuid-Twente, Provincie Overijssel, 2005.
36. Nieuwe Marke in de Rijssener Vallei, DLG e.a., 2004.
37. Onderhoudbeheerplan Maatgraven / Zunasche Heide, Waterschap Regge en Dinkel, 2002.
38. Ontwerp streekplan herziening PEHS
39. Ontwerp-structuurplan bedrijventerrein Enter-Rijssen, Gemeente Wierden, 2006.
40. Op weg naar nieuwe landgoederen in de provincie Overijssel, Provincie overijssel, 2002.
41. Partiële herziening stroomgebiedsvisies 2000+, Provincie Overijssel, 2005.
42. Partiële streekplanherziening Grondwaterbescherming
43. Partiële streekplanherziening Rood voor Rood en Nieuwe Landgoederen
44. Partiële streekplanherziening Ruimte en water
45. Partiële streekplanherziening Windenergie
46. Partiële streekplanherziening Wonen
47. Provinciaal meerjarenprogramma Landelijk gebied
48. Reconstructieplan Salland-Twente, Provincie Overijssel, 2004.
49. Recreatienota gemeente Rijssen-Holten, Arcadis, 2005
50. Reggevisie, Waterschap Regge en Dinkel,
51. Rood voor rood beleid provincie Overijssel
52. Rood voor rood, gemeente Rijssen-Holten, 2006.
53. Ruilverkaveling Rijssen, Landinrichtingscommissie Rijssen, 1996.
54. Ruimtelijke visie op het intrekg gebied Holten, Royal Haskoning, 2003.
55. Schets structuurplan bedrijventerrein Enter-Rijssen
56. Streekplan Overijssel 2001
57. Structuurvisie gemeente Rijssen, SAB, 1997.
58. Toegang tot digitale gegevens inventarisatie vegetaties via Waterschap Regge en Dinkel

59. Topografische Atlas Overijssel; 1:25.000, ANWB 2006.
60. Twents Bureau voor Toerisme info recreatieve routes
61. Vogelinventarisatie

62. Wateraanvoerplan Salland en waterbeheersplan Groot Salland (www.wvgs.nl)
63. Waterdocument Rijssen-Holten en Hellendoorn, Royal Haskoning, 2004.
64. Waterschapskaart, Waterschap Regge en Dinkel, 2003.
65. Waterstructuurplan Lokerbroek
66. Watervisie, Waterschap Rijn en IJssel, 2002.
67. Welstandsnota 2004 gemeente Rijssen-Holten, Witpaard-partners, 2004.
68. Werkschrift Ruimtelijke kwaliteit Overijssel, Provincie Overijssel, 2005.
69. WHP3 Gelderland